

Suomalaisten viljelykasvien kuvauksia 4

HERNE

Osmo Ulvinen 2005

Kotimaisten herneiden lajikuvia 1920-1995

Johdanto

Jalostustoiminta ja
tulokset

Merkitys ja ylläpito

Polveutuminen

Tuntomerkit

Lajikekuvaukset

Kirjallisuus

Kiitokset

Johdannoksi

Herne on pitkään kuulunut suomalaisen kasvinviljelijän lajistoon. Vaikka pinta - alat eivät ole olleet suuria oli herneen paikka suomalaisessa ruokapöydässä tärkeä. Se oli voimaravintoa, jonka avulla jaksettiin puurtaa raskaissa peltotöissä. Varmaan moni suomalainen olisi Esaun tavoin myynyt esikoisoikeutensa höyryävästä hernekeitosta. - Tosin Esaun tapauksessa lienee ollut kysymys linssikeitosta.- Paitsi ihmisravinnoksi viljeltiin hennettä myös rehuksi, sekä kuivattuna että tuorerehuna käytettäväksi. Oma merkityksensä oli myös hernekasvien maan typpitilannetta ja rakennetta parantavalla vaikutuksella.

Oma lukunsa on puutarhaviljely, joka tähtäsi tuoreiden palkojen tai siementen tuotantoon. On mielenkiintoista havaita, että suomalaisen hernejalostuksen alussa oli kiinnostusta myös puutarhaherneiden tuotantoon. Jalostettiin myös pari rehuhernettä tuorerehukäyttöön. Pian kuitenkin havaittiin tällaisten lajikkeiden jalostus voimavarojen tuhlaukselta. Sellaisia lajikkeita oli riittävästi saatavissa ulkomailta. Tärkeintä oli kehittää meille sopivia, tuleentunutta siemensatoa mahdollisimman viljelyvarmasti tuottavia jalosteita.

Viljelytekniikan kehittymisen myötä on hernejalosteiden lajikekuva muuttunut suuresti. Ennen leikkuupuinnin yleistymistä lajikkeet olivat pitkävartisia ja pitkään kukkivia. Siementen jälkituleentuminen tapahtui seipäillä. Korjuutekniikan muuttumisen takia lajikkeilta vaadittiin lyhyempää vartta ja tasaisempaa tuleentumista. Varsinainen mullistus lehtimassan vähentymisessä ja kasvuston pystyssäpysymisessä löytyi kuitenkin väistyvästä af-geenistä, joka puhtaana esiintyessään aiheuttaa lehdykättömän kasvin. Korvakkeet ovat jäljellä ja kärhet normaalia voimakkaammat sitoen kasvit tiiviiksi, toisiaan tukevaksi massaksi. Puolilehdettömät, kansainvälisesti sanottuna afila-herneet ovatkin nykylajikkeistossamme vallitsevia.

Jalosteiden kauppaantulon myötä tuli tärkeäksi lajiketunnistukseen käyttökelpoisten ominaisuuksien selvittäminen. Vanhojen, Suomessa viljeltyjen herneiden tyyppiryhmittelyä ovat selvitelleet **Kaarlo Teräsvuori** (1915) ja **Vilho A. Pesola** (1923). Ryhmittely perustui kuitenkin vain kukan ja siemenen väriominaisuuksiin, jotka lajiketunnistuksessa olivat riittämättömiä. Jalostajien työ ei lajikkeiden tuntomerkkien selvittelyyn antanut mahdollisuuksia. Uusista jalosteista annettiin tietoja lähinnä viljely - ja käyttöominaisuuksista. Aitousvalvonta siirtyi v.1919 perustetulle Valtion siementarkastuslaitokselle (VSTL) missä lajiketuntomerkkien selvitystyötä ryhdyttiin suorittamaan maisteri **Elli Korpisen** johdolla (Ulvinen 1990). Suomalaisten lajikkeiden tuntomerkit jäivät kuitenkin suurelta osalta tunnistusta suorittavien henkilöiden ammattitiedoksi. Julkaistua aineistoa on vähän (**Ulvinen** 1974), mutta julkaisematonta tietoa kenttäkirjoissa, tutkimuspapereissa ja määrittämisajan aikana muistiin merkityissä havainnoissa on runsaasti. Lisäksi Korpinen ennen eläkkeelle siirtymistään kokosi hernehavaintonsa yhtenäiseksi kansiksi.

Tämä esitys perustuu paitsi kirjatietoihin niin suurelta osalta edellämainittuun julkaisemattomaan aineistoon, jota myös allekirjoittanut on aikanaan ollut luomassa. Lisänä ovat olleet VSTL: n vanhat siemennäytteet. Tietoja on myös täsmennetty eri geenipankeista saatujen näytteiden kenttäkoetutkimuksilla.

Jalostustoiminta ja tulokset

[Hankkija](#), [MTTK](#), [Boreal](#) ja [Muut](#)

Kasvinjalostuksen alkuaikoina viime vuosisadan loppupuolella Ruotsi oli johtavia maita ja siellä Ruotsin kylvösiemenyhdistyksen kasvinjalostusasema Svalöfissa. Vuonna 1904 perustettu Suomen Kylvösiemenyhdistys otti Ruotsin esimerkkiä seuraten ohjelmaansa myös kasvinjalostuksen. Toiminta tukehtui kuitenkin varojen ja työvoiman puutteeseen v. 1917 (Sauli 1924).

Keskusosuusliike Hankkija

Keskusosuusliike Hankkijan kasvinjalostustoiminta alkoi v. 1913. Toiminnan käynnistys tapahtui Hankkijan hallintoneuvoston puheenjohtajan senaattori A. O. Kairamon tilalla Hattulassa. Vuonna 1916 jalostus siirtyi Helsingin pitäjästä hankitulle tilalle, joka Tammisto - nimisenä pian tuli tutuksi maassamme (Sauli 1938).

Herneen jalostus kuului aluksi v. 1917 toimeen tulleen **T. J. Wirrin** työkenttään. Hän keskittyi lähinnä linjavalintoihin koti- ja ulkomaisista maاتiaisista ja jätti laitoksen jo 1921. Jalostusta ei pitkään aikaan varsinaisesti harjoitettukaan, koska se Maatalouskoelaitoksen Kasvinjalostusosaston kanssa tehdyn sopimuksen mukaa oli mainitun osaston huolena (Valle 1938). Hankkijan varsinaisen hernejalostuksen aloitti v. 1952 laitokselle tullut **Erkki Kivi**, mutta voimahahmoksi kohosi v. 1966 työnsä aloittanut **Simo Hovinen**. Hän on Suomen tärkeimpien afila - tyyppisten lajikkeiden kehittäjä, käsitellen aihetta mm. tohtorinväitöskirjassaan (Hovinen 1988).

Hankkijan toiminta tuotti lajikkeita seuraavasti (suluissa kauppantulovuosi):

Iso Herkku	(1920)
Pieni vihreä	(1920)
Länsisuom. rehuherne	(1921)
Tammiston sokeripalko	(1921)
Kellervä	(1923)
Iso vihreä	(1925)
Martta	(1934)
Professori Sauli	(1942)
Kalle	(1952)

Ville	(1972)
Hankkijan Hemmo	(1980)
Hankkijan Heikka	(1983)
Hankkijan Tammi	(1984)
Helka	(1986)
Pika	(1986)
Panu	(1986)
Hovi	(1989)
Tiina	(1993)

Maatalouden tutkimuskeskus

Vuonna 1898 perustettu Valtion Maataloudellinen koelaitos (myöhemmin Maatalouden tutkimuskeskus) otti ohjelmaansa myös kasvinjalostuksen. Toiminta alkoi v. 1909 Änäs- Jokiniemi nimisellä tilalla lähellä Tikkurilan rautatieasemaa (Linkola 1978). Vuonna 1923 valtio otti vastatakseen Suomen Kylvösiemen Oy: n aloittaman jalostustyön jatkumisesta ensin Järvenpäässä ja vuodesta 1924 Tikkurilassa (Pesola 1948) ([Muu jalostustoiminta](#)).

Varsinainen kasvinjalostusosasto perustettiin v. 1926 ja siirrettiin Jokioisiin v.1928. Laitoksen toiminnassa herneellä oli merkittävä sija. Hankkijan kanssa tehdyn sopimuksen perusteella se olikin pitkään maamme tärkein hernejalostaja. Toiminta taantui kuitenkin vähitellen. Uuden ajan vaatimuksiin laitos ei kyennyt vastaamaan yhtä nopeasti kuin Hankkijan kasvinjalostus.

Jokioisten merkittävin hernejalostaja oli vuodesta 1929 lähtien laitosta johtanut **Vilho A. Pesola**. Hänen ensimmäiset risteytykset ja linjavalinnat ovat peräisin jo Suomen Kylvösiemen Oy: n ajoilta Pesolan johtaessa laitosta 1910 ja 1920 lukujen taitteessa. Pesolan jäätyä eläkkeelle v. 1960 siirtyi herneen jalostus **Oiva Inkilälle**, joka kuitenkin oli keskittynyt kauraan, joten herne jäi aikalailla syrjään. Laitoksen viimeisen hernelajikkeen, Sohvin tullessa markkinoille jalostajana oli **Marketta Saastamoinen**.

Maatalouden tutkimuskeskuksen kasvinjalostuslaitoksen
kauppaan laskemat lajikkeet ovat:

Koivisto	(1935)	Ilo	(1941)
Artturi	(1935)	Riitto	(1961)
Kaleva	(1937)	Kiri	(1972)
Sinikka	(1939)	Hertta	(1975)
Paula	(1941)	Sohvi	(1992)

Boreal Suomen Kasvinjalostus*

Olosuhteiden pakosta Hankkijan ja valtion laitokset yhdistettiin. Uuden kasvinjalostuslaitoksen nimeksi sorvattiin Boreal Suomen Kasvinjalostus ja toiminta muuttui enemmän tulostavaksi (Koskenmäki 1994). Toiminta alkoi Maatalouden tutkimuskeskuksen Kasvinjalostuslaitoksen tiloissa v. 1994 valtion laitoksena (Laki 1320 / 93). Herneen jalostajina jatkoivat **Simo Hovinen** ja **Marketta Saastamoinen**, myöhemmin vain edellinen.

Boreal Suomen Kasvinjalostus laski v. 1995 kauppaan **Saara** ja **Sunna** - herneet. Nämä ovat Maatalouden tutkimuskeskuksen Kasvinjalostuslaitoksen aineistoa.

Boreal Kasvinjalostus Oy
Boreal Plant Breeding Ltd

Muu jalostustoiminta

Suomen ensimmäisenä kasvinjalostajana voidaan pitää **Constantin Boijea**. Hän alkoi tilallaan Ilolan Kartanossa (Illby) lähellä Porvoota jalostaa peltokasveja jo 1800 - luvun lopulla. Hänen ensimmäinen jalosteensa, Ilolan kaura tuli markkinoille v. 1903 ja seuraavana vuonna oli vuorossa **Nord** - herne. Tämä kellanvihreäsiemeninen pelloherne saavutti varsin laajan levikin (Ahokas 2000).

Vuonna 1918 perusti maanviljelysneuvos B. Westermarck tilalleen Järvenpäähän kasvinjalostuslaitoksen. Laitos muutettiin v. 1920 osakeyhtiöksi OY Agros ´in kasvinjalostuslaitoksen liityttyä siihen. Nimeksi tuli Suomen Kylvösiemen OY: n Kasvinjalostuslaitos (Pesola 1922). Laitos lopetti kuitenkin jo 1923 toimintansa ja jalostusaineisto siirtyi Valtion Maataloudellisen koelaitoksen hallintaan ([kso MTTK](#)).

Muusta jalostustoiminnasta mainittakoon viljelijöiden ja laitosten pitkäaikaisen viljelyn ja valinnan tuloksena syntyneet paikallislajikkeet. Näiden lähtöaineistona ovat olleet kotimaiset maatiaiset tai ulkomaiset lajikkeet. Laajempaa levikkiä ovat aikanaan saaneet valkosiemeninen **Artjärven l. Kinttulan pelloherne**, englantilaisesta aineistosta valittu **Forssan ydinherne** sekä Kiteellä pitkään viljelty **Koivikon sokeriherne** (Brander 1916 , Sauli 1920 b).

Kesko OY alkoi vuonna 1963 harjoittaa kasvinjalostustoimintaa yhteistyössä ruotsalaisen Svalöfin kasvinjalostuslaitoksen kanssa hankkimallaan Länsi - Hahkialan tilalla Hauholla. Koska toiminta rajoittui Svalöfin linjojen ja lajikkeiden soveltumisen tutkimiseen Suomen oloissa ilman lähtöaineiston tuotantoa, ei lajikkeita ole otettu tämän selvityksen piiriin.

Merkitys ja ylläpito

[Viljelylaajuus](#)>>[Lajikeluettelot](#)>>[Ylläpito](#)

Suomalaisen herneenjalostuksen päätehtäväksi on muotoutunut riittävän viljelyvarman keittoherneen tuotannon turvaaminen. Tosin rehuvalkuaisenkin merkitys on viimeaikoina lisääntynyt, mutta vain tähän suuntaan tähtäävä jalostus ei ole toistaiseksi saavuttanut menestystä. Tällä hetkellä vallitsevat afila - tyyppin jalosteet ovat yllättäen saaneet kilpailijoikseen lehdykällisiä lajikkeita, joten tulevaisuudessa jalostuksen ei sovi tätäkään puolta jättää retuperälle. Kasvinjalostus Suomessa oli pitkään pioneerityön luontoista. Hyöty saavutuksista meni kasvintuotannolle, jalostuksen saamatta kovinkaan merkittävää korvausta tehdystä työstä. Vasta vuonna 1977 säädettiin laki kasvinjalostustoiminnan edistämisestä (896 / 77). Se velvoitti maksamaan jalostajalle kasvinjalostusmaksua virallisessa siemen-kaupassa myydystä kylvösiemenestä. Suuri osa kylvösiemenestä levisi kuitenkin muita teitä parantamatta jalostajan taloutta. Vasta vuonna 1992 säädetty laki kasvinjalostajanoikeudesta (789 / 92) antoi paremman mahdollisuuden suojata lajike "villiltä" myynniltä (ks. kohta "[Suositeltavat lajikkeet](#)").

Tilastointi

Viljely

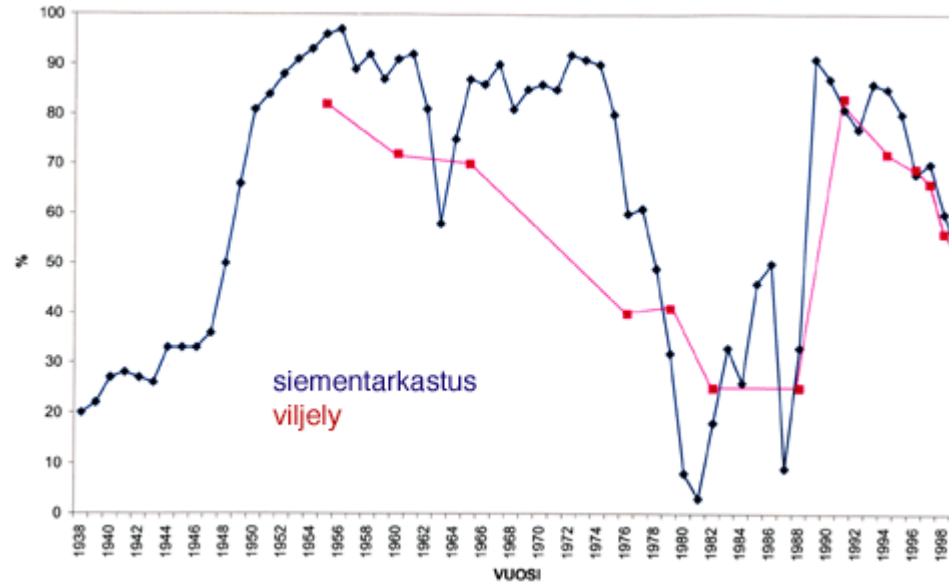
Viljelylaajuus on ehkä tärkein lajikkeen merkityksen mitta. Tosin kiinnostus lajikkeeseen riippuu muustakin kun viljelyarvosta, esim. mainostuksesta ja myyntiorganisaation tehokkuudesta. Näillä ei kuitenkaan saada aikaan pitempiaikaista viljelyä.

Viime vuosisadan alkupuolella herneenviljely perustui maatiaisiin. Ruokaherneeksi kasvatettiin yleisesti myös värilliskukkaisia tyyppejä, jotka nykyään luokitellaan rehuherneiksi. Kasvustot olivat epäyhtenäisiä sisältäen monia toisistaan poikkeavia yksilöitä. Vielä 1920 - luvun alussa maatiaisilla oli ylivalta, mutta mukaan oli tullut jo jalosteita. Nämä olivat pääosaltaan ruotsalaisia, joista **Concordia** oli runsaimmin edustettuna. Kotimainen tilanomistaja Konst. Bojen kauppaaanlaskema **Nord** oli myös merkittävästi levinnyt (Pesola 1929). Siirryttäessä 1930 - luvulle alkoi maatiaisten osuus vähentyä ja vuosikymmenen loppupuolella perustui herneenviljely pääosaltaan jalosteihin. Nyt oli ruotsalainen **Torstai II** - herne ylivoimaisena lajikkeena. Suomalaisista olivat parhaiten edustettuna **Martta** ja **Tammiston maataisperäiset** vihreät herneet (pieni ja iso). Koska virallisia viljelytilastoja ei ollut perustuivat lajikkeiden yleisyystiedot maatalousnäyttelyiden siemenosastoiden näytteisiin (Pesola 1940).

Valtion siementarkastuslaitos alkoi toimintavuodestaan 1937 - 1938 lähtien julkaista vuosikertomuksissaan tilastoja lajikkeiden näytemääristä. Ensimmäisen katsauksen hernelajikkeiden viljelystä teki Maataloushallitus (sittemmin Maatilahallitus) kesältä 1955 ja on niitä sen jälkeen tehnyt n. viiden vuoden välein (1966, 1977, 1982, 1985, 1988, 1992). Maatilahallituksen lakkauttamisen jälkeen on tietoja saatu Maa - ja metsätalousministeriön Tietopalvelukeskuksen (TIKE) tilastoista (1996, 1997, 2000). Näihin tilastoihin perustuu suomalaislajikkeiden yleisyyskaavio.

Suomalaisten lajikkeiden viljely

Oheisessa piirroksessa on kuvattu suomalaislajikkeiden osuutta toisaalta viljelyssä ja toisaalta siementarkastuksessa (VSTL).

Siementarkastuksen murtoviivan alku oli Torstai - herneiden valtakautta. Yleisin kotimainen lajike oli **Martta**. Siementarkastuksen käyrässä jyrkän nousun pääaiheuttaja oli **Sinikka**, joka 1948 mursi **Torstai** - herneiden valta-aseman. Se ei saanut kuitenkaan pitkään pitää ensimmäistä tilaa. Sen valtasi v. 1951 **Kalle**, jonka valtakautta kestitkin sitten aina vuoteen 1966 saakka. Kallen jälkeen ensimmäisen lajikkeen mantteli siirtyi **Riitto** - herneelle ja sitten v.1974 **Kirille**. Tähän lajikkeeseen päättyikin suomalaisten pitkävärtisten herneiden 30 - vuotinen valtakausi. Se oli parhaimmillaan ylittänyt 95%: n osuuden. Jyrkkä pudotus v. 1963 aiheutui edellisen vuoden katokesästä, jolloin herneen kylvösiementä ei saatu juuri lainkaan.

Nopean vähenemisen suomalaislajikkeiden suosiossa aiheuttivat aikaiset, matalavartiset ja tasaisesti kukintansa lopettavat ulkomaiset lajikkeet. Näistä merkittävin oli hollantilainen **Proco**, joka tuli siementarkastuksen valtalajikkeeksi v. 1979. Lajikkeen suosio oli niin totaalinen, että suomalaislajikkeiden osuus v. 1981 oli alle 5%. **Hankkijan Hemmon** ja **Heikan** ansiosta käyrä lähti nousuun, mutta voimakas lisääntyminen tapahtui katovuoden 1987 aiheuttaman taantumun jälkeen. Silloin alkoi puolilehdettömien lajikkeiden valtakausi, joista tärkeimpänä oli **Pika**. Suomalaislajikkeiden osuus nousikin nopeasti samalle tasolle, jossa se oli ollut Kallen päivinä. **Tiina** syrjäytti 1990 - luvulla Pikan ensimmäiseltä sijalta. Lehdykällinen **Sohvi** koki uuden tulemisen luomuviljelyn myötä ja merkittävimmäksi ulkomaiseksi lajikkeeksi nousi ruotsalainen **Karita**.

Viljelytilastoiden harvalukuisuuden vuoksi niiden antama kuva suomalaislajikkeiden osuudesta on vakaammin tilannetta kuvaava. Kuitenkin alkupään puuttuminen ja pitkä tilastoimaton jakso 1965 ja 1976 vuosien välillä tekevät murtoviivan puutteelliseksi. Taantuma 1980 - luvulla ja siitä jyrkkä nousu on kuitenkin siementarkastustilastojen mukainen. Vaikkakin viljelykäyrät viime vuosisadan lopulla osoittavat laskevaa suuntausta oli Tiina edelleen eniten viljelty herne vuosisadan vaihtuessa.

Uuden lupaavan lajikkeen vaikutus viljelytilastoihin tulee luonnollisesti siementarkastustilastoja myöhemmin, mutta joskus reagointi voi olla yllättävän nopeaa. Niinpä esim. Pikan huippu sekä siementarkastuksessa että viljelyssä sattui samalle vuodelle, vuodelle 1991.

Lajikeluettelot

[Valiosiemennelajikkeet](#)>>[Suositeltavat lajikkeet](#)>>[Muut lajikeluettelot](#)

N:o 868

Maatilahallituksen päätös tärkeimpien kasvilajien lajikkeista

Annettu Helsingissä 6 päivänä toukokuuta 1991

Maatilahallitus on siementavaran kaupasta annetun lain (669/75) 8 §:n 1 momentin ja siementavaran kaupasta annetun asetuksen (670/75) 7 §:n nojalla hyväksynyt vuodeksi 1992 seuraavan luettelon niiden tärkeimpien kasvilajien lajikkeista, joiden viljely on osoittautunut tarkoituksenmukaiseksi:

Laji ja lajike	Jalostaja tai omistaja	Viljely vyöhyke- suositus	Otettu luetteloon	Poistetaan luettelosta
PALKOVILJAT				
Herne (<i>Pisum sativum</i> L.)				
Hovi	WW	I	1991	
Panu	Hja	I	1988	
Pika	Hja	I—II	1988	
Proco	CB	I—II	1980	1994
Solara	CB	I c ¹)	1990	

Virallinen lyijytys sekä valio- ja laatusiemen

Lajikkeiden merkitystä kuvaa paitsi viljelylaajuus myös pääsy suositteluihin lajikeluetteloihin. Ensimmäiset viralliset luettelot liittyvät siementavaran virallista lyijytystä koskeviin päätöksiin vuosilta 1934 (279 / 34), 1937 (371 / 37) ja 1949. Näistä viimeinen, asetus valio- ja laatusiemenen vaatimuksista (892 / 49), muotoutui jo sota-aikana annetuista maa- ja metsätalousministeriön määräyksistä. Näiden säädösten mukaisen siemenen tuli olla kasvilajiketta, jonka maataloushallitus, maatalouden koetoiminnan keskusvaliokuntaa kuultuaan, on julistanut arvokkaaksi maassamme viljeltäväksi tai maasta vietäväksi. Maatalousministeriön alainen keskusvaliokunta toimi maatalouden koe - ja tutkimustoiminnan yhteisenä hallintoelimenä (Elomaa 1978). Hernettä ei otettu luetteloihin aivan alusta lähtien, vasta vuodesta 1937. Ensimmäiset kaksi hyväksyttyä lajiketta olivat suomalaisia, **Koivisto** ja **Kaleva**.

Viralliset lajikeluettelit

Virallisen, lähinnä suosittalevan **lajikeluettelon vaatimus** tuli ensimmäistä kertaa vuoden 1975 siemenkauppalakiin (669/75). Luettelo liittyi laissa esitetyn laatuluokkajärjestelmän vaatimuksiin. Maatilahallituksen oli pidettävä luetteloa niiden tärkeimpien kasvilajien lajikkeista, joiden viljely on osoittautunut tarkoituksenmukaiseksi. Esityksen lajikeluettelo on otettavista lajikkeista teki maa - ja metsätalousministeriön asettama kasvilajiketoimikunta. Luettelo oli vuosittain julkaistava Suomen asetuskokoelmassa ([katso](#)). Ensimmäinen luettelo julkaistiin v. 1976 (243/76).

Laki uusittiin v. 1993 (233/93), jolloin kasvilajiketoimikunta korvattiin maa - ja metsätalousministeriön asettamalla kasvilajikelautakunnalla, joka hyväksyi lajikkeet luettelo on ja myös julkaisi luettelon. Laki muutettiin väliaikaisesti v. 1996 (1344/96) ja lopullisesti v. 2000 (728/2000). Uudessa laissa **EU: n lajikeluettelo on kuuluminen**, johon sisältyvät myös Suomen lajikeluettelon lajikkeet on vaatimuksena siemenohran myyntiin maassamme.

Kasvinjalostajanoikeudesta annetun lain ([789 / 92](#)) nojalla **suojustujen lajikkeiden** rekisteriviranomaisena toimii edellä mainittu kasvilajikelautakunta. Ensimmäinen **rekisteri** julkaistiin 15. 5. 1994 (Kasvilajikelautakunnan Tiedotteita 1994). Siinä rekisteröitiin **Tiina** ensimmäisenä suomalaisena hernelajikkeena.

Muut luettelot

Virallisten luetteloiden lisäksi neuvontajärjestöt ja eri maatalouskalenterit ovat esittäneet omia suosituksiaan viljeltävistä lajikkeista. Ensimmäiset laajoille piireille menevät lajikesuosituksset tulivatkin tältä taholta. Maatalousseurojen keskusliiton 08.01.1930 perustama viljelyskasvien standardisoimistoimikunta esitti toisessa mietinnössään v.1932 yleislaaduiksi otettaviksi **Kellervö** - ja **Torstai II** - herneet. (Maatalousseurojen Keskusliitto 1933). Monien lajikkeiden suositus on säilynyt näissä luetteloissa virallisesta luettelosta poistamisen jälkeenkin. Nykyään tällainen on mielekästä vain lajikkeilla, jotka ovat jonkin muun EU - maan luettelossa.

Ylläpito

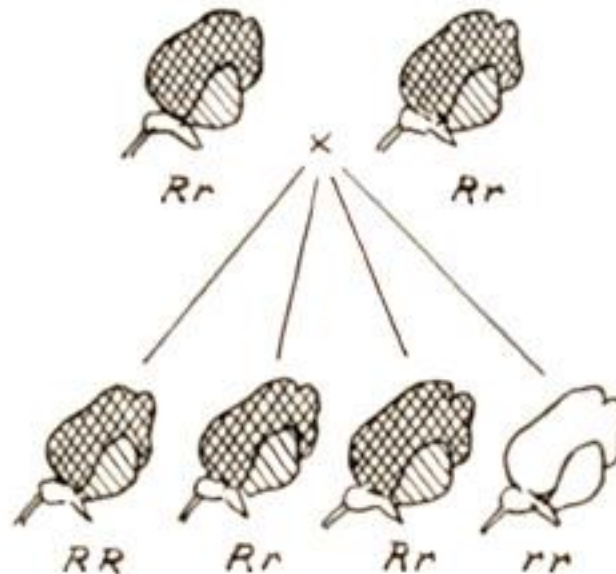
Ensimmäiset lajikkeemme olivat usein epäyhtenäisiä ja jalosteiden ylläpitoon ei kiinnitetty suurtakaan huomiota. Asia hoidettiin muiden töiden ohella. Tilanne parani kylvösiemenen virallista lyijytystä koskevien säädösten tultua voimaan, koska pääsy säädösten edellyttämään lajikeluetteloon ja virallisesti lyijytetyksi kylvösiemeneksi vaati jalosteelta varsin hyvää lajikepuhtautta (kso valiosiemenn). Virallisesti lyijytetyt siemenmäärät jäivät kuitenkin vähäisiksi. Valtaosa kylvösiemenestä myytiin ilman aitousvaatimusta. Tosin VSTL valvoi omatoimisesti tarkastukseen tulevien erien aitoutta, joten pahemmilta sotkuilta vältyttiin (Ulvinen 1996). Vasta vuonna 1973 asetettiin peltoherneen kaikelle kylvösiemenelle aitousvaatimus.

Lajikkeiden ylläpitoon alettiin vakavammin kiinnittää huomiota alettaessa suunnitella kylvösiemenen laatuluokkajärjestelmää, jonka lähtösiemenenä olisi Jalostajan siemen. Järjestelmä toteutui vuoden 1975 siemenkauppalaissa (669 / 75), joskin kytkentä Jalostajan siemenen jäi vaillinaiseksi. Joka tapauksessa jalostuslaitokset joutuivat ylläpitovastuuseen lajikkeistaan. Tehtävä edellytti lajiketuntomerkkien erityisosaamista, joten syntyi ylläpitojalostajan tehtäväkenttä. Hankkijan kasvinjalostuslaitoksella tämän alan uranuurtaja oli **Jussi Saari**, joka v. 1965 tuli kenttämestariksi Nikkilän koetilalle. Ensimmäiset Jalostajansiemenlinjat oli kylvetty 1962 ja tuotanto keskitettiin v. 1970 kokonaisuudessaan Anttilan koetilalle (Saari 1975). MTTK:n Kasvinjalostuslaitoksella Jokioisissa ylläpitojalostustoiminta alkoi myöhemmin, v. 1986. Vetäjänä oli herneen osalta **Leena Kankaanpää**. Suomen Kasvinjalostus Borealilla tätä tehtävää hoitaa **Ulla Valonen**.

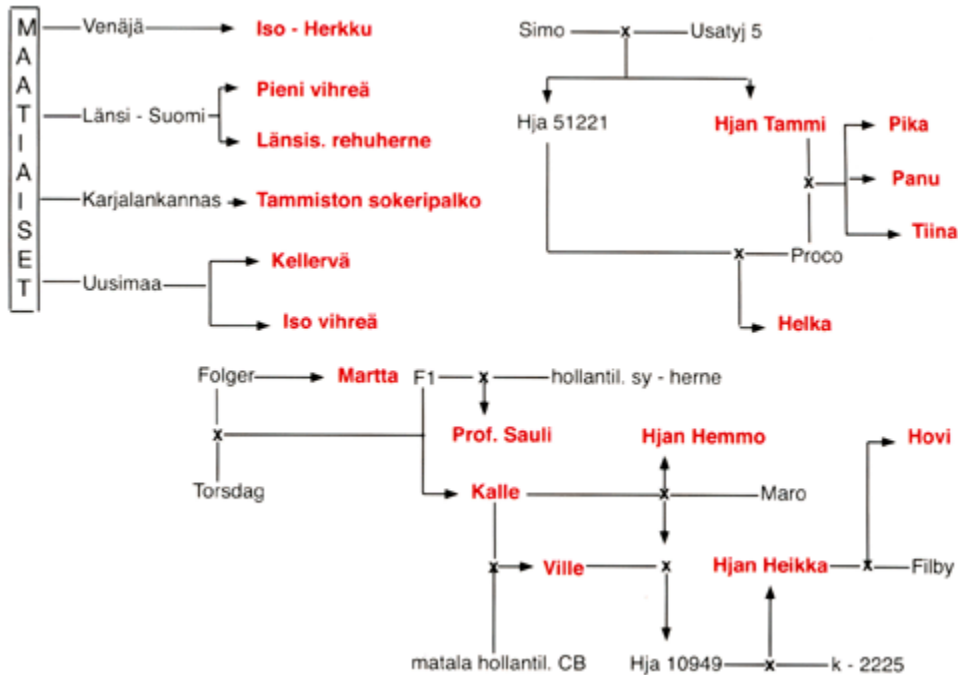
Polveutuminen

Hankkija>>MTTK:n kasvinjalostus

Herneenjalostuksen alku Suomessa oli ohran tapaan aluksi valintaa maataisesta. Työskentely oli kuitenkin innottomampaa, johtuen osaltaan herneen vähäisistä viljelyaloista. Valintajalostuksen tuloksena kauppaan laskettujen lajikkeiden viljely jäikin vähäiseksi eikä niitä käytetty jatkojalostukseen. Parhaiten menestyi koivistolaisesta maataisesta valittu **Koivisto**.

Hankkija

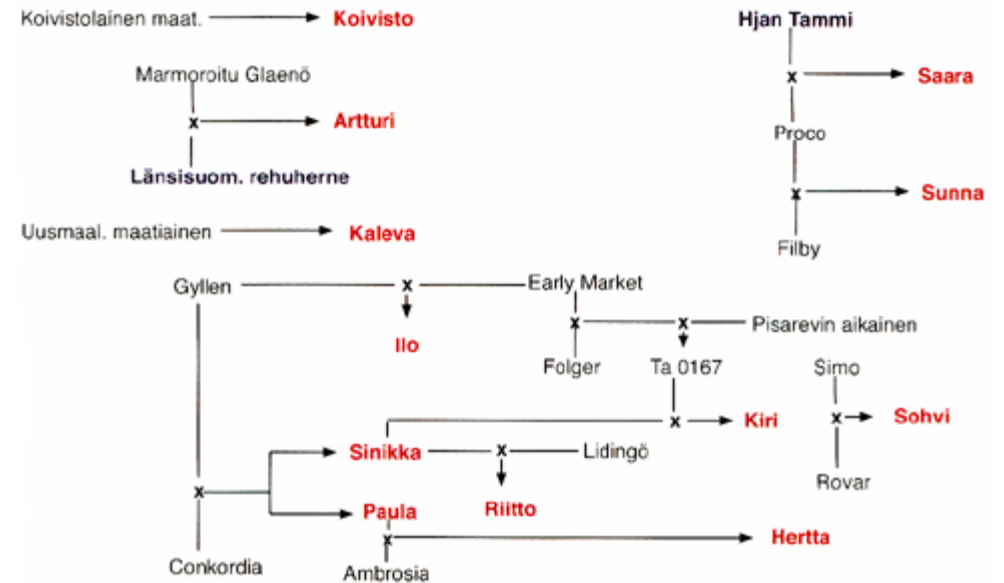

Perinteisen hernetyypin jalostuksen perustana on saksalaisen **Folgerin** ja ruotsalaisen **Torstai** - herneen jo vuonna 1925 suoritettu risteytys. Jäkeläisistä valittu Kalle heijastaakin perimäänsä aina v. 1989 kauppaantulleeseen Hovi - herneeseen saakka. Matalavartista lehdykällistä hernettä jalostettaessa ovat tärkeänä tekijänä **hollantilaislajikkeet** (CB ja Maro). Pienisiemenisyyttä saatiin **turkkilaisesta k-2225** - herneestä. Afila - lajikkeiden tyyppi on pääosin lähtöisin venäläisestä **Usatyj 5** - lajikkeesta. Risteytys ruotsalaisen **Simon** kanssa tuotti kaupan ensimmäisen pohjoismaisen puolilehdettömän herneen, Hankkijan Tammen. Se oli kuitenkin liian myöhäisenä vasta alku. Risteytys hollantilaisen **Proco** - herneen kanssa antoi runsaasti lupaavia linjoja. Näistä ovat nousseet valtalajikkeiksi Pika ja Tiina. Procon risteytys Hankkijan Tammen sisarlinjan (Hja 51224) kanssa antoi tulokseksi Helkan. Se oli liian myöhäinen maamme ilmastoon, mutta saavutti menestystä ulkomailta. Toinen lehdykättömyyden lähde on Hankkijan hernejalostuksessa ollut englantilainen **Filby**, jonka perimää löytyy Hovi - herneestä.

MTTK:n kasvinjalostuslaitos

Jokioisten hernejalostus on suurelta osalta pohjannut ruotsalaisiin lajikkeisiin. Alkuna on risteytys **Gyllen** x **Conkordia** ja matkan varrella tulevat mukaan **Lidingö** ja **Ambrosia** ja viimeiseksi **Simo**. Iloa ja Kiriä luotaessa ovat mukana myös englantilainen **Early Market** ja Hankkijan jalostuksenkin käyttämä **Folger** sekä venäläinen **Pisarevin aikainen**. Lyhytvartisen ja afila -tyyppisen herneen jalostuksessa Jokioinen oli selvästi Hankkijaa jäljessä. Sen ainut matalavartinen jaloste Sohvi jäikin laitoksen viimeiseksi kauppaanlasketuksi lajikkeeksi. Afila -lajikkeet tulivat markkinoille vasta Borealin aikana. Niiden perimässä ovat samat lajikkeet kuin Hankkijallakin, **Usatyj** ja **Filby** puolilehdettömyyden antajina, sekä **Proco** ja **Simo** (Hankkijan Tammen kautta).

MTTK: n kasvinjalostuslaitoksen lajikkeet

Tuntomerkkikohteet

Herne on itsepölytteinen laji, joten geneettisesti yhtenäisiin lajikkeisiin on mahdollisuus ja siihen jalostus myös pyrkii. Kuitenkin poikkeavien tyyppien esiintyminen oli aikaisemmin yleistä. Kotimaisten lajikkeiden tunnistuksessa on vähän käytettävissä selviä ns. joko / tai- tuntomerkkejä, koska suomalaisten jalosteiden geenipohja on suhteellisen suppea. Tällöin tulevat määrittelyn pohjaksi suhteelliset, asteikolla arvosteltavat tuntomerkit. Näihin vaikuttavat suuresti myös kasvuolot, joten aitousmäärittely vaatii kokemusta. Esitettävät lajikekuvaukset ovat vain karkea kehikko, joka rajaa jalosteiden tyyppin. Lajikekuvan vivahteiden esittämiseen eivät tila ja tieto riitä.

Tuntomerkkien arvostelun pohjana on soveltuvin osin käytetty Kansainvälisen lajikesuojaliiton (UPOV) ohjeita. Arvostelun runko on esitetty tiedostossa [UPOV](#), jossa tuntomerkkien numerointi on UPOV- ohjeiden (UPOV 1994) mukainen. Mukaan on liitetty joitakin Suomessa käytettyjä, ohjeista puuttuvia ominaisuuksia varustettuna merkinnällä STO.

Lajikekuvauksissa jaetaan tuntomerkit seuraaviin pääryhmiin:

[Kasvusto](#)

[Lehdet ja varret](#)

[Kukinto ja kukka](#)

[Palko](#)

[Siemen](#)

[Pienet taimet](#)

Herneen UPOV - tuntomerkit / suomalaiset lisätuntomerkit (STO)

Tuntomerkki	Ominaisuuden aste 1 - 9								
	1	2	3	4	5	6	7	8	9
1 Siemen: ulkonäkö	pallon-pyöreä	muna-mainen	lieriö-mäinen	vino-neliö	kolmio-mainen	epä-muot.			
2 Tärkkelysjiyvät	yksittäin	ryhmässä							
3 Sirkkalehtien väri (tuleentuneena)	vihreä	keltainen							
4 Vain antosyanipit. lajik.: siemenkuori marmoroitu	ei								on
5 Vain antosyanipit. lajik.: siemenkuoressa violetteja tai punertavia laikkuja	ei	vähän	runsaasti						
6 Siemenarpi tumma	ei								on
7 Vain antosyanipit. lajik.: siemenkuoren väri	puna-ruskea	ruskea	ruskean vihreä						
8 Vain lajikkeilla, joilla siemenkuori sileä ja tärk. jyv. yksittäin: siemenkuoressa kuoppaisuutta	ei								on
9 Kasvi: antosyaania	ei								on
10 Korkeus	hyvin matala		matala		keskin-kert.		korkea		hyvin korkea
11 Varsi: laakauma (faskiaatio)	puuttuu								esiintyy
12 Pituus	hyvin-lyhyt		lyhyt		keskin-kert.		pitkä		hyvin pitkä
13 Nivelten lukumäärä (ensimmäiseen kukki-vaan, se mukana)	hyvin vähäinen		vähäinen		keskin-kert.		runsas		hyvin runsas
14 Vain antosyanipit. lajik.: antos. lehtihangoissa	ei								on
15 Vain antosyanipit. lajik.: lehtihankojen antos.-tyyppi	yksinkert. rengas	kaksois-rengas							
16 Lehdistö: väri (ennen kukintaa)	kellertäv. vihreä	vihreä	sini-vihreä						
17 Vihreän värin (aste 2) voimakkuus			vaalea		keskin-kert.		tumma		

Tuntomerkki	Ominaisuuden aste 1 - 9								
	1	2	3	4	5	6	7	8	9
18 Harmahtava sävy	ei								on
19 Lehti : lehdykät	puuttuu								esiintyy
20 Ylimmän lehdykän yläpinnan vahamaisuus	puuttuu								esiintyy
21 Lehdyköitten enimmäislukumäärä (keskimäärin)			vähän		keskin-kert.		monia		
22 Lehdykkä : koko	hyvin pieni		pieni		keski-koko		suuri		hyvin suuri
23 Pituus			lyhyt		keskin-kert.		pitkä		
24 Leveys			kapea		keskin-kert.		leveä		
25 Leveimmän kohdan etäisyys tyvestä			lyhyt		keskin-kert.		pitkä		
26 Reunan hampaallisuutta	ei								on
27 Hampaallisuuden aste	hyvin heikko		heikko		keskin-kert.		voimakas		hyvin voimakas
28 Korvakkeet : kehittyneisyys	vain jäänteet								normaali
29 "Jänönkorva" - tyyppi	ei								on
30 Yläpinnan vahamaisuus (ylimmät korvakkeet)	puuttuu								esiintyy
31 Korvakkeen pituus			lyhyt		keskin-kert.		pitkä		
32 Korvakkeen leveys			kapea		keskin-kert.		leveä		
33 Vahalaikkujen esiintyminen	puuttuu								esiintyy
34 Vahalaikkujen enimmäistiheys	hyvin vähän		vähän		keskin-kert.		runsas		hyvin runsas
35 Ruoti : pituus tyvestä kärhiin (lehdykättömillä)			lyhyt		keskin-kert.		pitkä		
36 Kasvusto : alkaa kukkia	hyvin aikaisin		aikaisin		keskin-kert.		myöhään		hyvin myöhään
37 Kukinto : kukkien luku (ei koske laakaumatyyppiä)	yksi	1-2	2	2-3	3	3-4	4-useampia		

Tuntomerkki	Ominaisuuden aste 1 - 9								
	1	2	3	4	5	6	7	8	9
38 Siipi: vain antosyanipit. lajikkeilla: väri	vaalea rosa	rosa	purppur. puna						
39 Purppuranpuna: värin voimakkuus			heikko		keskin- kert.		voimakas		
Muoto (STO 1)	pyöreä	lovellinen							
40 Purje: purppuranpunakuk- kaisilla: värin voimakkuus			heikko		keskin- kert.		voimakas		
41 Väri antosyanittomilla lajikkeilla	valkea	valkea - kerma	kerma						
42 Suurin leveys			kapea		keskin- kert.		leveä		
43 Tyven muoto	hyvin v- muot.		v- muo- toinen		suora		2-liuskai- nen		voim. 2- liuskainen
Kärkiloven piikki (STO 2)	puuttuu								esiintyy
44 Poimuisuus	ei tai hyv. heikko		heikko		keskin- kert.		voimakas		hyvin voimakas
45 Verhiö: liuskojen leveys (kukkimisaikana)			kapea		keskin- kert.		leveä		
46 Yläliuskojen kärjen muoto (2. terttu)	pitkän- terävä	terävä- kärkinen	pyöris- tynyt						
47 Kukinto: ensimmäisen kukintoperän pituus			lyhyt		keskin- kert.		pitkä		
48 Palko: pituus (kuten 46) (viherpalkoaste)	hyvin lyhyt		lyhyt		keskin- kert.		pitkä		hyvin pitkä
49 Leveys (kuten 46) (viherpalkoaste)	hyvin kapea		kapea		keskin- kert.		leveä		hyvin leveä
50 Kalvo (viherpalkoaste)	ei ole	on osit- tain	on						
51 Kalvottomat tai vähäkal- voiset: paksuseinäisyyttä	on								ei ole
52 Kaarevuuden aste (viherpalkoaste)	ei tai hyv. heikko		heikko		keskin- kert.		voimakas		hyvin voimakas
53 Kaarevuusmuoto (viherpalkoaste)	kovera	kupera							
54 Kärki (viherpalkoaste) (vain ohutseinäisillä)	suippo	typpä							

Tuntomerkki	Ominaisuuden aste 1 - 9								
	1	2	3	4	5	6	7	8	9
55 Väri (viherpalkkoaste)	keltainen	vihreä	sini-vihreä	purpura					
56 Vihreän värin voimakkuus (aste 2) (viherpalkkoaste)			heikko		keskin-kert.		voimakas		
57 Kalvottomat tai vähäkalv.: sauman säikeisyys	ei tai hyvin vähäinen								esiintyy
58 Antosyanipitoisilla lajikkeilla: antosyania saumassa	ei								on
59 Antosyanipitoisilla lajikkeilla: antosyaniläikkiä ulkoseinässä	ei								on
60 Siemenaiheiden lukumäärä (viherpalkkoaste)			vähäinen		keskin-kert.		runsas		
61 Vihreän värin voimakkuus siemenissä (viherpalkkoaste)			vaalean vihreä		keski-vihreä		tumman vihreä		
62 Valmistuminen	hyvin aikaisin		aikaisin		keskin-kert.		myöhään		hyvin myöhään
63 Kurttuisuus (kuivat siemenet)	puuttuu								esiintyy
64 Kurttuisuuden aste			heikko		keskin-kert.		voimakas		
65 Siemenen paino (kuivat siemenet)	hyvin pieni		pieni		keskin-kert.		suuri		hyvin suuri

Kasvusto

Tuntomerkkeinä on käytetty varhaiskasvun väriä, kukinnan aloittamisen ajankohtaa ja kasvuston pituutta (kuva).

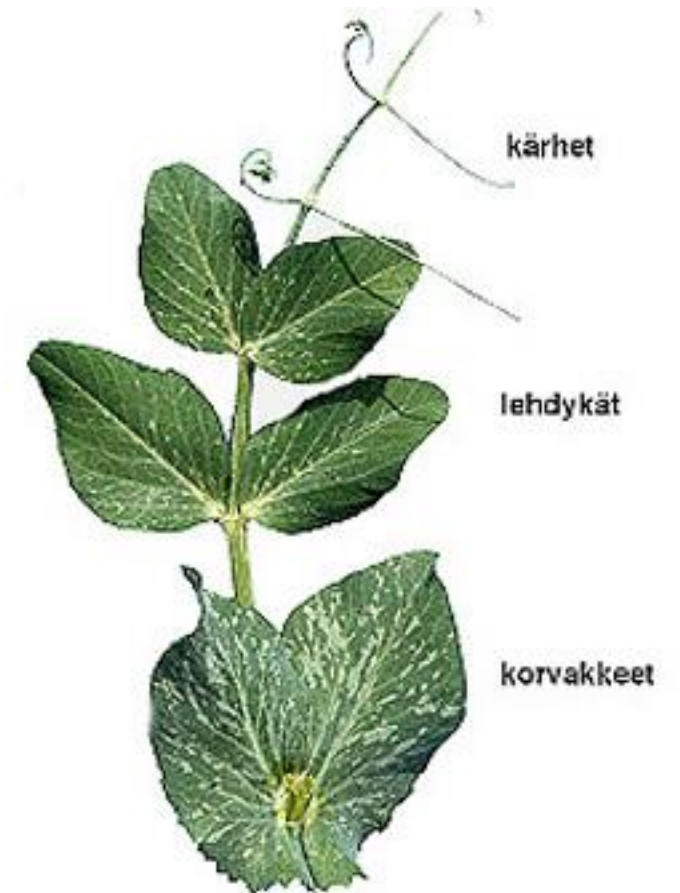
Kehityksen rytmiä, aikaisuutta kuvaa vain kukinnan alkaminen, koska tuleentumisen ajankohta varsinkin vanhoilla lajikkeilla on hankala määritettävä.

Lehden rakenne

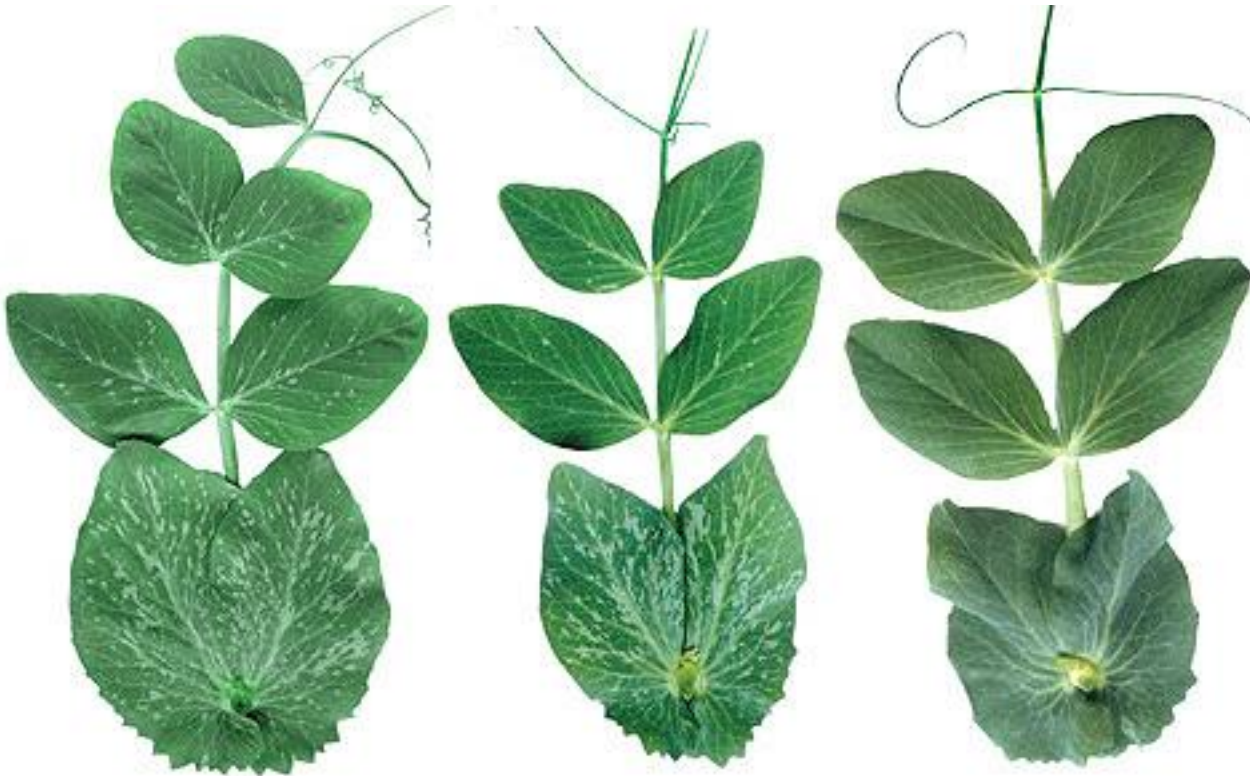
Lehdykät>>Korvakkeet ja varsi

Herneen lehti on kerrottu. Sen päätölehdykät ovat muodostuneet tarttumaelimiksi, **kärhiksi** ja lehden tyvellä vartta ympäröi kaksi ledykkämäistä muodostumaa, **korvaketta**. Lehden rakenne selviää oheisesta kuvasta.

Lehdykät

Lajikkeella joko on lehdykät tai ne puuttuvat. Lehdykällisellä lajikkeella ovat koko, muoto, reunan sileys sekä pinnan vahalaikkuisuus sekä joskus myös lehdyköiden lukumäärä ovat tärkeitä lajiketuntomerkkejä.

**Lehdykällisiä lajikkeita:
Professori Sauli (vas.), Sohvi ja
Ville**

Korvakkeet ja varsi

Korvakkeet (kuva) ovat kaikilla esitetyillä lajikkeilla. Niistä löytyy hyviä tuntomerkkejä. Paitsi liuskojen muoto ja asento kuvaa lajiketta usein selvästi korvakkeiden pinnan vahalaikkaisuus. Myös alareunan hampaallisuudesta löytyy lajike-eroja. Vartta ympäröivä punainen antosyaanirengas on vain värilliskukkaisilla lajikkeilla.

Hernelajikkeiden **varren** pituuserot voivat olla niin suuria, että kasvikohtainen tunnistaminen on mahdollista. Myös varren nivelten lukumäärässä on eroavuutta lajikkeiden välillä.

Kukinto ja kukka

Kukkien lukumäärä tertussa on lajikeominaisuus, mutta suuresti ulkoisista tekijöistä riippuvainen. Meikäläisellä lajikkeistolla on tavallisesti kaksi kukkaa.

Herneen kukan teriön näkyvin osa on **purje**. Purjeen koko vaihtelee lajikekohtaisesti, mutta siihen vaikuttavat suuresti myös kasvuolot. Parempi tuntomerkki on purjeen leveys. Purjeen väri on Suomessa viljeltävillä peltohernelajikkeilla valkea tai vihertävän valkea. Värillinen purje oli parilla vanhalla, lähinnä rehuntuotantoon jalostetulla suomalaislajikkeella. Purjeen alareunan muoto on lajikkeelle tyypillinen. Tyvi voi olla suora, enemmän tai vähemmän ylössuuntautuva tai reunoiltaan kaksiliuskaisesti alas kaartuva. Purjeen kärkiloven muoto, loven pohjassa olevan piikin esiintyminen ja purjeen poimuttumistaipumus ovat myös lajiketuntomerkkejä.

Kukan tuntomerkkikohteita

Siiven muoto ja sen kärjessä usein olevan loven voimakkuus ovat lajiketuntomerkkejä. Siiven väri on valkea tai vihertävä. Edellä mainittujen rehuherneiden siipi on värillinen.

Kukan tyvellä on vihreä **verhiö**, jonka purjeen päällä olevien yläliuskojen muoto ja asento ovat lajiketuntomerkkejä.

Palko

Tässä käsiteltävillä lajikkeilla on Tammiston sokeripalkoa lukuunottamatta **palossa kalvo**. Kalvottomat lajikkeet ovat puutarhaherneitä, joiden palko käytetään viherasteella ihmisravinnoksi. Palon **pituudessa** ja **leveydessä** sekä **kaarevuudessa** on lajike-eroavuuksia. Meikäkäisillä lajikkeilla palko on yleensä suora, mutta joidenkin jalosteiden palko on vatsapuolelle kaartuva (kovera). Selkäpuolelle kaartuvia (kupera) palkoja ei meidän lajikkeistossamme ole. Tärkeä tuntomerkki on **palon kärjen muoto**. Se voi olla tylppä tai suippo. Tylppäpalkoisuus on jalosteissamme vallitseva. Palon **väri** viherasteella on suomalaislajikkeilla vihreä eri vivahtein. **Siemenaiheiden lukumäärä** on yleensä riippuvainen palon pituudesta ja siemenien koosta.

Suomalaisten hernelajikkeiden palkoja. Vas. : Hertta, Hjan Hemmo, Kiri, Prof. Sauli, Hovi, Hjan Heikka

Siemen

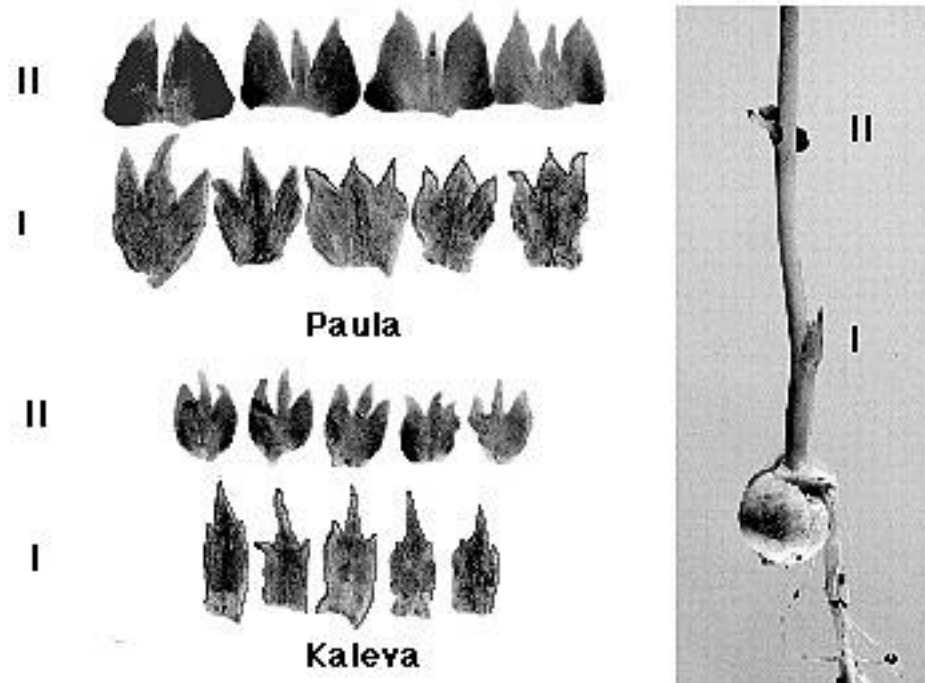
Herneen siemen on kestoasteeksi muovautunut sirkkataimi, jolla vararavinto on keräytynyt sirkkalehtiin. Siemenen pinnassa näkyvät selvinä muodostumina soikiomainen **siemenarpi**, **juurukka** ja **itureikä** (kuva).

Siemenen **väri** on valkokukkaisilla lajikkeilla vihreä tai kellanvaalea eri vivahtein. Värilliskukkaisten herneinen siemen voi olla yksivärinen (Länsis. rehuherne), mutta myös laikukkaasti kirjavoitu (Artturi). Siementen **koko** vaihtelee eri lajikkeitten kesken niin suuresti, että sitä voidaan äärimmäisyystapauksissa käyttää hyvänä lajiketuntomerkkinä. Myös siemenen **muoto** vaihtelee. Jotkut lajikkeet ovat kutakuinkin pallonpyöreitä, toiset taas litteitä siten, että juurukka on kapealla sivulla, jotkut taas toisessa suunnassa litteitä. Kulmikkuus voi myös olla siemenen lajikeominaisuus. Muototuntomerkkinä voidaan pitää myös siemenkuoren rypistymistäipumusta. Voimakkaan kurttusiemenisen silpöydinherneen erottaa sileäsiemenisestä myös **tärkkelysjyväsistä**. Edellisellä jyvät ovat ryhmässä, jälkimmäisellä yksittäin. **Siemenarven** väri on yleensä vaalea. Värilliskukkaisilla lajikkeilla esiintyy kuitenkin myös tummaa tyyppiä. Siemenarven **muodossa** on suuria lajike-eroja hyvin kapeasta, miltei viirumaisesta lähes pyöreään arpeen.

Pienet taimet

Herneen pienissä taimissa on havaittu kahden alimman, kalvomaisen lehdenalun muodossa selviä lajike-eroavuuksia (kuva, Korpinen 1955).

Kahden alimman lehdenalun muodossa on herneellä selviä lajike-eroja.

Lajikekuvaukset

[Johdanto](#)

[Kaaviot](#)

[Lehdykälliset](#)

[lajikkeet](#)

[Lehdykättömät](#)

[lajikkeet](#)

Lajikekuvaukset perustuvat esitettyihin tuntomerkkeihin ja ovat pääosin havainnoitu Valtion siementarkastuslaitoksen koekentällä (vuoteen 1992 Viikin koetilalla Helsingissä ja tämän jälkeen Loimaalla) ja laboratoriossa. Vanhimpien lajikkeiden kuvaukset perustuvat osittain kirjallisuustietoihin. Kasvuston pituuden ja kehityksen rytmin kuvauksissa on käytetty Pika -hernettä verranteena. Vanhojen lajikkeiden suhteuttaminen Pikaan on suoritettu Riiton ja Kallen kautta tai käyttäen viljelyarvotarkastuksista saatuja tietoja, joten tulos on jonkin verran virheellinen, koska eri viljelyoloissa saatujen arvojen vertailu on aina epävarmaa. Kuvauksissa lajikkeet on myös tyypitetty selvimpien tuntomerkkien perusteella.

Johdanto

Jos lajikkeesta on saatavissa kaikki tiedot jakautuvat lajikekuvaukset neljään tiedostoon. Nämä ovat:

Esittely, jossa esitetään lajikkeen jalostustiedot, kauppaan tulo ja joitain ominaisuuksia sekä tietoja levinneisyydestä sekä viralliseen lajikeluetteloon kuulumisesta. Lajikkeen nimen perässä on jalosteesta käytetty linjanumero. Siihen on lisätty jalostajan tunnus, vaikka sitä ei jalostuksen alkuaikoina käytetty.

Kuvauksen alussa on esitetty kolmen tärkeän tuntomerkin muodostama lajikkeen perustyyppi. Perustyyppitys on seuraava:

- Lehdykät : ovat, puuttuvat
- Palon kärki : tylppä, suippo
- Tuleentuneen siemenen väri : vihreä, keltainen

Kasvusto, varsi ja lehti, jossa selvitetään näiden lajiketuntomerkkejä. Mukana on myös kuva lehdestä, jos se on ollut saatavissa.

Kukinto, kukka ja palko: Tuntomerkit ja kuva kukasta eri asennoissa ja palosta.

Siemen ja pienet taimet: Tuntomerkit ja kuva siemenestä eri asennoissa.

Lajikkeista on laadittu kaksi **yhdistelmätaulukkoa** :

[Yhdistelmä 1](#) sisältää alkuperä-, kauppaan tulo-, ym. tietoja

[Yhdistelmä 2](#) koskee lajikkeiden kasvurytmiä ja kasvuston pituutta

Yhdistelmä 1: Polveutuminen, kauppaantulo ja esiintyminen luetteloissa

Lajike	Linja-numero	Alkuperä	Kaup- paan	Luelle- lossa	Rekiste- röity
Artturi	Os. R. 0310	Marmoroitu Glaenö x länsisuomal. rehuherne	1935	1942 - 43	
Hankkijan Heikka	Hja 51229	Hja 10949 [(Maro x Kalle) x Ville] x k-2225	1983	1985 - 89	
Hankkijan Hemmo	Hja 51103	Maro x Kalle	1980	1981 - 90	
Hankkijan Tammi	Hja 51277	Simo - Usatyj 5	1984	-	
Helka	Hja 51792	Proco x Hja 51221 (Simo x Usatyj 5)	1986	-	
Hertta	Jo 6580	Ambrosia x Paula	1975	1976 - 86	
Hovi	Hja 51850	Filby x Hankkijan Heikka	1989	1991 - 94	
Ilo	Jo 0110	Gyllen x Early Market	1945	1946 - 50	
Iso Herkku	Ta	valinta venäläisestä ydinherneestä	1920	-	
Iso vihreä	Ta 0250	linja uusmaalaisesta maataisesta	1925	-	
Kaleva	Jo 0261	linja uusmaalaisesta maataisesta	1937	1937 - 57	
Kalle	Ta 097	Torstai x Folger	1952	1952 -75	
Kellervä	Ta 0152	linja uusmaalaisesta maataisesta	1923	-	
Kiri	Jo 06638	Ta 0167 x Sinikka	1972	1971 - 83	
		Ta 0167 = (Folger x Early Market) x Pisarevin aikainen			
Koivisto	Jo 0234 A	linja koivistolaisesta maataisesta	1935	1937 - 46	
Länsis. rehuherne	Ta 0555	linja länsisuomalaisesta rehuherneestä	1921	-	
Martta	Ta 0652	linja Folger-herneestä	1934	-	
Nord	Bolje		1904	-	
Panu	Hja 51667	Proco x Hankkijan Tammi	1986	1988 - 94	
Paula	Jo 022	Gyllen x Concordia	1941	1943 - 71	
Pieni vihreä	Ta 0647	linja maataisesta (Länsi-Suomi, Häme)	1920	-	
Pika	Hja 51666	Proco x Hankkijan Tammi	1986	1988 -	
Professori Sauli	Ta 0377	(Folger x Torsdag) x hollatil. silpoydinherne	1942	-	
Riitto	Jo 04733	Sinikka x Lidingö	1961	1961 - 81	
Saara	Jo 1151	Hankkijan Tammi x Proco	1995	1995 -	1995
Sinikka	Jo 010	Gyllen x Concordia	1939	1946 - 60	
Sohvi	Jo 1085	Simo x Rovar	1992	1993 - 94	
				1997 -	
Sunna	Jo 1143	Filby x Proco	1995	1995 -	1995
Tam. sokeripalko	Ta 024	linja Karjalan kannaksella vilj. sokeriherneestä	1921	-	
Tiina	Hja 52005	Proco x Hankkijan Tammi	1993	1994 -	1994
Ville	Ta 30	Kalle x matala hollantilainen CB (Rondo?)	1972	1971 - 78	

Yhdistelmä 2: Kasvurytmi ja kasvuston pituus

Lajike	Kukkimisen alkaminen sanoin	pv +/- Pika	Pituus sanoin	cm +/- Pika
Artturi	keskimyöhäinen	+7	hyvin pitkä	+103
Hankkijan Heikka	keskinkertainen	+6	keskilyhyt	+15
Hankkijan Hemmo	myöhäinen	+9	lyhyt	+10
Hankkijan Tammi	myöhäinen	+10	keskilyhyt	+20
Helka	keskinkertainen	+6	keskilyhyt	+14
Hertta	keskimyöhäinen	+7	keskipitkä	+80
Hovi	keskinkertainen	+5	lyhyt	+9
Ilo	keskinkertainen	+6	pitkä	+100
Iso Herkku	myöhäinen	+10	pitkä	
Iso vihreä	keskimyöhäinen	+8	hyvin pitkä	yli +100
Kaleva	keskinkertainen	+5	keskipitkä	+79
Kalle	keskinkertainen	+5	pitkä	+91
Kellervä	keskimyöhäinen	+7	hyvin pitkä	+115
Kiri	keskiaikainen	+4	pitkä	+97
Koivisto	keskimyöhäinen	+7	pitkä	+92
Länsisuom. rehuherne	myöhäinen	+10	hyvin pitkä	+122
Martta	keskimyöhäinen	+7	pitkä	+95
Nord	keskiaikainen	+4	pitkä	+100
Panu	aikainen	+2	keskilyhyt	+13
Paula	keskinkertainen	+5	pitkä	+88
Pieni vihreä	myöhäinen	+9	pitkä	+90
Pika	hyvin aikainen	43 pv kylvöstä	hyvin lyhyt	48 cm
Professori Sauli	myöhäinen	+9	hyvin pitkä	+105
Riitto	keskimyöhäinen	+8	pitkä	+84
Saara	keskiaikainen	+3	keskilyhyt	+15
Sinikka	myöhäinen	+9	pitkä	+100
Sohvi	keskinkertainen	+5	keskilyhyt	+12
Sunna	hyvin aikainen	- 0	lyhyt	+7
Tammiston sokeripalko			pitkä	+100
Tiina	keskiaikainen	+4	keskilyhyt	+13
Ville	keskimyöhäinen	+7	keskilyhyt	+25

Määrityskaaviot

Kuvatuista lajikkeista on laadittu määrityskaavio. Kaavio on tarkoitettu helpottamaan lajikkeiden ryhmittelyä. Se perustuu tässä esitettyihin tuntomerkkeihin. Siinä on käytetty vaihtoehtoperiaatetta, jolloin vaihtoehtojen numerot ovat suluissa. Määrityksessä edetään numerojärjestyksessä kunnes päädytään lajikkeeseen tai lajikeryhmään. Tulos tarkistetaan kasvikuvauksista.

Lehti lehdykällinen

Lehti lehdykätön

Lehti lehdykällinen

1 (4) Kukka värillinen	
2 (3) Siemen harmaankellervä.....	Länsis. rehuherne
3 (2) Siemen ruskean marmoroitu.....	Artturi
4 (1) Kukka valkea	
5 (6) Palko kalvoton.....	Tamm. sokeripalko
6 (5) Palossa kalvo	
7 (8) Siemen ryppyinen, tärkkelysjuväset
ryhmissä.....	Iso Herkku
8 (7) Siemen +/- sileä, tärkkelysjuväset yksittäin	
9 (37) Kasvusto pitkää, pitkään kukkivaa	
10 (32) Siemen vihreä	
11 (14,15) Siemen keskimääräistä suurempi	
12 (13) Siemen kulmikas; siemenarpi leveä,
pyöreäpäinen.....	Professori Sauli
13 (12) Siemen osin pyramidimainen; siemenarpi
keskikokoa.....	Iso vihreä
14 (11, 15) Siemen keskimääräistä pienempi...	Pieni vihreä
15 (11, 14) Siemen keskikokoa	
16 (19) Korvakkeissa ei ollenkaan tai niukasti vahalaikkuja	
17 (18) Lehdykät pienehköt, palko
kaartuva.....	Kaleva
18 (17) Lehdykät suurehkot, palko hyvin
suora.....	Koivisto
19 (16) Korvakkeissa runsaasti vahalaikkuja	
20 (21) Palot käyriä.....	Martta
21 (20) Palot kutakuinkin suorina	
22 (27) Kasvusto keskiaikaista	
23 (24) Verhiön yläliuskat suorat, kärjestä jyrkästi
kapenevat.....	Kiri
24 (23) Verhiön yläliuskat harittavat, teräväkärkiset	
25 (26) Purjeen alareuna ylössuuntautunut,
siivessä selvä lovi.....	Paula
26 (25) Purjeen alareuna vaakasuora, siivessä ei
lovea.....	Kalle
27 (22) Kasvusto keskimyöhäinen - myöhäinen	
28 (29) Verhiön yläliuskat aika suorat,
tylpät.....	Riitto
29 (28) Verhiön yläliuskat harittavat, teräväkärkiset	

- 30 (31) Purjeen alareuna ylössuuntautunut.....**Sinikka**
- 31 (30) Purjeen alareuna suora - alastaipunut.....**Hertta**
- 32 (10) Siemen keltainen
- 33 (36) Palko kutakuinkin suora
- 34 (35) Verhiön yläliuskat leveät ja tylpät.....**Ilo**
- 35 (34) Verhiön yläliuskat kapeahkot, teräväkärkiset.....**Kellervä**
- 36 (33) Palko selvästi vatsapuolelle kaartuva.....**Nord**
- 37 (9) Kasvusto lyhyttä - keskinkertaista, lopettaa kukintansa tasaisesti
- 38 (43) Siemen vihreä, keskikokoinen - suuri
- 39 (40) Korvakkeiden vahalaikkuisuus vähäistä,
verhiön yläliuskat kapeahkot.....**Ville**
- 40 (39) Korvakkeiden vahalaikkuisuus keskinkertaista - runsasta,
verhiön yläliuskat tylpähköt
- 41 (42) Purje korkea, palko selvästi taipunut.....**Sohvi**
- 42 (41) Purje matala, palko +/- suora.....**Hankkijan Hemmo**
- 43 (38) Siemen keltainen, pieni.....**Hankkijan Heikka**

Lehti lehdykätön, kukka valkea

- 1 (6) Kasvusto lyhyt - hyvin lyhyt
- 2 (3) Siemen vihreä.....**Pika**
- 3 (2) Siemen keltainen
- 4 (5) Hyvin aikainen.....**Sunna**
- 5 (4) Aikaisuudeltaan keskinkertainen.....**Hovi**
- 6 (1) Kasvusto keskilyhyt, siemen vihreä
- 7 (12) Aikainen - keskiaikainen
- 8 (9) Korvakkeet voimakkaan kierteiset.....**Panu**
- 9 (8) Korvakkeet sileät
- 10 (11) Purjeen alareuna alastaipunut.....**Saara**
- 11 (10) Purjeen alareuna suora.....**Tiina**
- 12 (7) Myöhäinen - keskinkertainen
- 13 (14) Verhiön yläliuskat suorat, tylpähköt.....**Hankkijan Tammi**
- 14 (13) Verhiön yläliuskat hieman sivulletaipuneet, teräväkärkiset.....**Helka**

Lehdykälliset lajikkeet

Artturi

Hankkijan Heikka

Hankkijan Hemmo

Hertta

Ilo

Iso Herkku

Iso vihreä

Kaleva

Kalle

Kellervä

Kiri

Koivisto

Länsisuom. rehuherne

Martta

Nord

Paula

Pieni vihreä

Professori Sauli

Riitto

Sinikka

Sohvi

Tammiston sokeripalko

Ville

Artturi (Jo 0310)

Perustyyppi: Lehdykällinen, tylppäpalkoinen, kirjosiemeninen peltoherne

Lajike polveutuu risteytyksestä **Marmoroitu Glaenö x Länsisuomalainen rehuherne**. Se on siten ensimmäinen risteytyttämällä kehitetty kauppaanlaskettu suomalainen hernelajike. Risteytys suoritettiin jo v. 1921 Suomen Kylvösiemen O.Y: n Kasvinjalostuslaitoksella. Siitä johtuen linjanumero oli aluksi Os. R. 0310 (Pesola 1935 b). Marmoroitu Glaenö on tanskalainen rehuherne ja Länsisuomalainen rehuherne on Hankkijan lajike. Artturi on äitinsä tapaan kirjosiemeninen, värilliskukkainen lajike. Palko on sillä pieni, tylppä.

Artturi tuli kauppaan 1935. Sen merkitys jäi vähäiseksi. Artturi oli lyijytettävien lajikkeiden luettelossa vuosina 1942 - 43.

Artturi

Kasvusto - varhaiskasvu harmaan vihreä

- alkaa kukkia keskimyöhään

- (+ 7 pv / Pika)

- hyvin pitkä (+ 103 cm / Pika)

Lehdet ja varret - lehdykät pienehköt, kapeat vinoneliömäiset, vähän voi olla vahalaikkuja; reuna sileä, kärki terävä ; 2 paria / lehti

- korvakkeet pienehköt, kaarevasti terävään kärkeen kapenevat, tyvellä violetti antosyaanirengas;

vahalaikkuisuus keskinkertaista - runsasta ; alaosan sahalaita loivaa

- kärhet normaalit;

- varren niveliä keskinkertaisesti – runsaasti

Artturi

Kukinto ja kukka - tertussa kukkia 2 kpl

- purje vaalean punerva, kapea ja korkea; alareuna voimakkaasti ylössuuntautunut; kärkilovi olematon, piikki on
- siipi voimakkaan punavioletti, pyöreä, ei lovea
- verhiön yläliuskat pitkät, kapeat ja kaartuvat

Palko - pieni, suora - hieman vatsapuolelle kaartuva, kirkkaan vaaleanvihreä; kärki tylppä - puolitylppä; siemenaiheita kesinkertaisesti

Artturi

Siemen - pienehkö, kulmikkaan soikea, ruskean marmoroitu, juurukkasivulta voimakkaasti kuopalla

- siemenarpi tumma, kapeahko, pitkänsoikea, hieman koholla
- juurukka voimakkaasti painunut, erottuu heikosti
- itureikä viivamainen, muuta siementä hieman tummempi

Pienet taimet - alin kalvolehti hyvin pieni, keskikapea; tyvi pyöreähkö; keskiliuska vallitseva, pitkä

- toinen kalvolehti pieni, tyvi ylöspäin kaartuva; sivuliuskat leveähköt, reuna kaarevasti kärkeen kapeneva, sisäsyrjä aika suora; keskiliuska kapea, suoraviivaisesti hieman kärkeen kapeneva, usein sivuliuskoja hieman lyhyempi

Hankkijan Heikka (Hja 51229)

Perustyyppi: Lehdykällinen, tylppäpalkoinen, keltasiemeninen peltoherne

Hankkijan Heikan jalostuksessa pyrittiin pienisiemenisyyteen. Tämän vuoksi ohjelmassa on turkkilainen jaloste k-2225. Valinta suoritettiin risteytyksen **Hja 01949 x k-2225** jälkeläistöstä. Linja Hja 01949 polveutuu risteytyksestä (**Maro x Kalle**) x **Ville** sisältäen siten samaa geenistöä kuin Hankkijan Hemmo (Hovinen 1983). Lajikkeet ovat kuitenkin täysin erilaiset. Hankkijan Heikka on pieni- ja keltasiemeninen, pieni- ja tylppäpalkoinen peltoherne, joka ei sovellu ruokaherneeksi. Se on lähinnä valkuaistuotantoon tarkoitettu reuherne (Maaseudun Tulevaisuus 1983).

Hankkijan Heikka tuli kauppaan 1983. Sen mahdollisuudet katkaisi afila - tyyppisten lajikkeiden tulo markkinoille. Jalostaja otti lajikkeen pois myynnistä v.1986, vaikka edellisen vuoden osuus siementarkastuksessa oli ollut yli 17%. Hankkijan Heikan viljelylaajuus kattoi parhaimmillaan runsaat 3% hernepinta - alasta. Se oli lajikeluettelossa vain rehukäytäntöön suositeltuna vuosina 1985 - 89.

Hankkijan Heikka

Kasvusto - varhaiskasvu kellanvihreä

- kukinnan aloittaminen keskinkertainen

(+ 6 pv / Pika)

- keskilyhyt (+ 15 cm / Pika)

Lehdet ja varret - lehdykät pienet, pitkänsoikeat, aaltoilevat; reuna lovekas, kärki pyöristynyt; 2 paria / lehti

- korvakkeet pienehköt, mutta aika leveät, hyvin voimakkaan kierteiset; vahalaikkuisuus vähäistä; alaosan sahalaita epätasaista

- kärhet heikot; varren niveliä vähän - keskinkertaisesti

Hankkijan Heikka

Kukinto ja kukka - tertussa kukkia 2 kpl

- purje valkea, pieni; alareuna suora tai hieman alastaipunut; kärkilövi pieni, mutta jyrkkä, piikki aika selvä
- siipi ylöstyöntävä, pitkänsoikea, pientä lovea
- verhiön yläliuskat suorat, aika kapeat ja teräväkärkiset, vain vähän harittavat

Palko - pieni, kapea, selvästi vatsapuolelle kaartuva, vihreä; kärki tylppä; siemenaiheita vähän

- keskinkertaisesti

Hankkijan Heikka siemen

- pienehkö, pyöreä, hieman litteä siten, että juurukka on litteällä sivulla, kirkkaan keltainen
- siemenarpi keskikapea, voimakkaan reunaurteinen
- juurukka hyvin lyhyt, leveä, heikosti erottuva
- itureikä hieman muuta siementä tummempi, selvästi koholla

Hankkijan Hemmo (Hja 51103)

Perustyyppi: Lehdykällinen, tylppäpalkoinen, vihreäsiemeninen peltoherne

Hankkijan herneenjalostuksen aktivoituminen alkoi näkyä myös lajikkeiden nimissä. Niihin liitettiin jalostajan nimi. Ensimmäinen tämänkaltaisen lajike, Hankkijan Hemmo polveutuu risteytyksestä **Maro x Kalle** (Hovinen 1982). Jaloste on lyhyt - puolikorkea, vihreäsiemeninen ja tylppäpalkoinen soveltuen sekä ruoka- että rehuhernetuotantoon. Lajikkeen äiti oli matalavartinen hollantilaislajike.

Hankkijan Hemmo tuli kauppaan 1980. Silloisen valtalajikkeen, hollantilaisen Procon puristuksessa jäi Hankkijan Hemmon vijely lyhytaikaiseksi saavuttaen parhaimmillaan kuitenkin lähes 10 %: n viljelyosuuden. Lajikeluettelovuodet olivat 1981 - 90.

Hankkijan Hemmo

Kasvusto - varhaiskasvu keskivihreä - harmaanvihreä
- kukinnan aloittaminen myöhäinen
(+ 9 pv / Pika)
- lyhyt (+ 10 cm / Pika)

Lehdet ja varret - lehdykät isoja, pitkän munanmuotoisia; reuna harvalovinen, kärki tylppä; 2 - 3 paria / lehti
- korvakkeet poimuilevat ja kierteiset; vahalaikkuisuus voimakas; alaosan sahalaita tiheää
- kärhet heikot;
- varren niveliä keskinkertaisesti - runsaasti

Hankkijan Hemmo

Kukinto ja kukka - tertussa kukkia 2 kpl

- purje valkea, pienehkö, leveyteensä nähden matala, reuna aaltoileva; alareuna suora kärkilovi aika matala, piikki heikko
- siipi pienehkö, pitkänsoikea, ulospistävä, ei lovea
- verhiön yläliuskat pienet, suorat, aika tylpät

Palko - keskipitkä, leveähkö, vähän kärkeen levenevä, suora tai hieman vatsapuolelle kaartuva, vihreä; kärki tylppä; siemenaiheita keskinkertaisesti

Hankkijan Hemmo siemen

- suuri, litteänpyöreä, hieman pitkänomainen ja kaarevan neliömäinen, vihreä
- siemenarpi pitkä, kohtalaisen leveä, sijaitsee yleensä siemenen kapeassa päädyssä
- juurukka lyhyehkö, leveätyvinen ja aika suoraviivaisesti kapeneva, sijaitsee yleensä siemenen litteällä sivulla
- itureikä yleensä muun siemenen värinen

Hertta (Jo 6580)

Perustyyppi: Lehdykällinen, tylppäpalkoinen, vihreäsiemeninen peltoherne

Risteytyskasvustosta **Ambrosia x Paula** valittu Hertta oli viimeinen suomalainen pitkävartinen herne. Voidaan sanoa lajikkeen tulleen markkinoille hieman jälkijunassa. Valinta oli suoritettu jo 1955 (Inkilä 1975) ja linjanumerokin oli Kirin numeroa pienempi. Lajikkeen perustyyppi oli tavanomainen, vihreäsiemeninen ja tylppäpalkoinen. Siemenen värin tasaisuus, keitto-ominaisuudet ja härmänkestävyys olivat tavanomaista paremmat. Äiti, Ambrosia on keltasiemeninen ruotsalaislajike. Hertta tuli markkinoille (1975) aikana, jolloin herneessä oltiin siirtymässä lyhytvartisiin lajikkeisiin, kohti hollantilaisen Procon valtakautta. Tämän vuoksi ei lajikkeen viljelylaajuus noussut kovin suureksi. Hertta oli kuitenkin 1980 - luvun alussa jonkin aikaa eniten viljelty suomalaislajike vajaa 10 %: n osuudella. Se oli lajikeluettelossa vuosina 1976 - 86.

Hertta

Kasvusto - varhaiskasvu kellanvihreä - harmaanvihreä

- kukinnan aloittaminen keski-
myöhäinen (+ 7 pv / Pika)
- keskipitkä (+ 80 cm / Pika)

Lehdet ja varret - lehdykät vinotyviset muistuttaen
hieman vinoneliötä, joku vahalaikku voi olla; reuna sileä,
kärki tylpähkö, piikki heikko; 2 paria / lehti
- korvakkeet suhteellisen leveät ja kohtalaisen
tylppäpäiset, kärjen piikki selvä; vahalaikkuisuus
keskinkertaista - runsasta; alaosan sahalaita tasaista
hammastusta aika laajalla alueella
- kärhet heikot; varren niveliä keskinkertaisesti - runsaasti

Hertta

Kukinto ja kukka - tertussa kukkia 2 kpl kukkaperät aika lyhyet

- purje valkea, keskikokoinen, sileä; alareuna yleensä suora; kärkilövi jyrkkä, piikki selvä
- siipi soikea, ulostyöntävä, lövi heikko
- verhiön yläliuskat voimakkaasti sivulle taipuneet

Palko - keskipitkä, leveähkö, tasaleveä, suora tai hieman kaartuva, vihreä; kärki tylppä - puolitylppä

Hertta siemen

Siemen - keskikokoinen, harmaan sinivihreä, yleensä kohtalaisen tasavärinen, pitkänpyöreä, aikalalla litteä siten, että juurukka on litteällä sivulla, siemenkuori usein hieman ryppyinen

- siemenarpi pieni pyöreähkö
- juurukka usein hieman painunut, lyhyt ja leveätyvinen
- itureikä yleensä tumma

Pienet taimet - alin kalvolehti aika syvähalkoinen

- toinen kalvolehti keskikokoinen; sivuliuskat kapeahkot, aika suoraviivaisesti kärkeen kapenevat, kanta aika suora ja usein alareunassa ulkonemat

Ilo (Jo 0110)

Perustyyppi: Lehdykällinen, tylppäpalkoinen, keltasiemeninen peltoherne

Ilo valittiin risteytyksestä **Gyllen x Early Market**. Sillä on siten sama äiti, kun Sinikalla ja Paulalla. Isä taas on kotoisin Englannista (Pesola 1942). Sen siemen on vihertävän valkea (Pesola 1923). Ilon siemen on vanhempiensa tapaan keltainen mikä ei vastannut suomalaista makusuuntaa.

Ilo tuli kauppaan 1945. Lajikkeen merkitys jäi olemattomaksi ja Ilo oli lajikeluetteloissa vain vuosina 1946 - 50.

Ilo

Kasvusto - varhaiskasvu kellanvihreä

- kukinnan aloittaminen keskinkertainen

(+ 6 pv / Pika)

- pitkä (+ 100 cm / Pika)

Lehdet ja varret - lehdykät suuret, suippokaalimaiset, vahalaikkuja usein runsaasti; reuna sileä, kärki pyöreähkö, piikki selvä; 2 paria / lehti

- korvakkeet suurehkot, leveys keskinkertainen, aika pitkät, kaarevasti kapenevat; vahalaikkuisuus runsasta; alaosan sahalaita matalaa, epämääräistä, aika laajalla alueella

- kärhet heikot; varren niveliä keskinkertaisesti - runsaasti

Ilo

Kukinto ja kukka - tertussa kukkia 2 kpl

- purje valkea, pienehkö - keskikokoinen; alareuna suora tai vähän ylössuuntautunut; kärkilovi kapea ja jyrkkä, piikki heikko
- siipi soikea, heikkolovinen
- verhiön yläliuskat voimakkaasti harittavat, leveät ja tylpät

Palko - lyhyehkö, hieman vatsapuolelle kaartuva, tasaleveä, vaalean vihreä; kärki hyvin tylppä; siemenaiheita keskinkertaisesti

Ilo

Siemen - keskikokoinen, pallon - pitkänpyöreä, sileä, hieman juurukkasivulta litistynyt, kirkkaan keltainen

- siemenarpi leveähkö, pitkänsoikea
- juurukka lyhyehkö, suoraviivaisesti kapeneva, selvästi erottuva
- itureikä muuta siementä vain vähän tummempi

Pienet taimet - alin kalvolehti pieni, keskikapea, tyvi kapeahko; liuskojen halkoisuus keskinkertainen, keskiliuska muita pitempi

- toinen kalvolehti keskikokoinen, leveähkö; tyvi suora, mutta reunat kaarevat kaartuen hieman tylppäpäisiksi sivuliuskoiksi; keskiliuska hyvin kapea, sivuliuskoja hieman lyhyempi

Iso Herkku (Ta)

Perustyyppi **Lehdykällinen, tylppäpalkoinen, vihreäsiemeninen ydinherne**

Kasvusto - kukinnan aloittaminen myöhäinen (+ 10 pv / Pika)
- pitkä, vähän yli metrin

Lehdet ja varret - lehdykällinen

Kukinto ja kukka - kukka valkea

Palko - iso ja tylppä

Siemen - hyvin iso, neliömäisen pitkänomainen, kurttuinen, kellertävän vihreä tai
hyvin tuleentuneena melkein kellervä
- siemenarpi leveähkö, pitkänsoikea
- juurukka pitkä ja kapea, heikosti erottuva
- itureikä muun siemenen värinen

Iso Vihreä (Ta 0250)

Perustyyppi **Lehdykällinen, tylppäpalkoinen, vihreäsiemeninen peltoherne**

Kasvusto - kukinnan aloittaminen keskimyöhäinen (+ 8 pv / Pika)
 - hyvin pitkä (yli + 100 cm / Pika)

Lehdet ja varret - lehdykällinen

Kukinto ja kukka - kukka valkea

Palko - paksu, lyhyehkö, usein kuroutunut

Siemen - suuri, ei aivan pyöreä, osa pyramidimaista, väri vaihtelee, vihreästä kellanvihreään
 - siemenarpi keskikokoa
 - juurukka lyhyt, painunut
 - itureikä muuta siementä tummempi

Kaleva (Jo 0261)

Perustyyppi: Lehdykällinen, tylppäpalkoinen, vihreäsiemeninen peltoherne

Kaleva on valinta **uusmaalaisesta maatiaisherneestä** (Pesola 1938). Sen siemen on vihreä ja palko pienehkö, tylppä.

Kaleva tuli kauppaan 1937. Lajikkeen merkitys jäi vähäiseksi. Kaleva otettiin kuitenkin suositeltavien lajikkeiden luetteloon yhdessä Koiviston kanssa v. 1937 ja oli luettelossa pitkään, aina vuoteen 1957 saakka.

Kaleva

Kukinto ja kukka - tertussa kukkia 2 kpl

- purje valkea, pieni - keskikokoinen, leveähkö; alareuna suora tai hieman ylöstaipunut; kärkilövi lyhyt ja matala, piikki heikko
- siipi soikea, ei lovea
- verhiön yläliuskat kapeat, suhteellisen tasaisesti terävään kärkeen kapenevat,voimakkaasti harittavat

Palko - pienehkö - keskikokoinen, selvästi vatsapuolelle kaartuva, tasaleveä, kirkkaan vihreä; kärki tylppä; siemenaiheita keskinkertaisesti

Kaleva

Kasvusto - varhaiskasvu kellanvihreä

- kukinnan aloittaminen keskinkertainen (+ 5 pv / Pika)
- pituus keskipitkä (+ 79 cm / Pika)

Lehdet ja varret - lehdykät pienehköt, kapeat, pitkät, suippokaalimaiset; reuna sileä, ei vahalaikkuja; kärki terävä;

2 - 3 paria / lehti

- korvakkeet keskikokoiset, pitkänsoikeat, sileäreunaiset; vahalaikkuisuus puuttuu - heikko; alaosan sahalaita pienellä alueella, keskinkertaista
- kärhet heikot; varren niveliä keskinkertaisesti - runsaasti

Kaleva

Siemen - hieman pitkulainen

- siemenarpi kapea
- juurukka suhteellisen leveä
- itureikä muuta siementä tummempi

Pienet taimet - alin kalvolehti pieni, keskiliuska vallitseva, sivuliuskat hyvin pienet

- toinen kalvolehti hyvin pieni, tyvi ja reunaliuskat kaartuvat, keskiliuska muiden pituinen, halkoisuus matalaa

Kalle (Ta 097)

Perustyyppi: Lehdykällinen, tylppäpalkoinen, vihreäsiemeninen peltoherne

Kuten aikaisemmin on mainittu ei Tammiston kasvinjalostuslaitos alkuvuosien jälkeen pitkään aikaan jalostanut mainittavasti hernetä. Yhteisestä sopimuksesta se oli Jokioisten laitoksen tehtävänä.

Vanhasta v. 1925 suoritetusta risteytyksestä **Torstai x Folger** valitusta aineistosta toimitettiin v. 1952 kauppaan eräs linja Kalle - nimisenä (Kivi 1955). Lieneekö ollut vasta taloon tulleen Erkki Kiven aktiivisuutta. Kallen vanhemmista on mainittu Prof. Sauli - herneen esittelyn yhteydessä. Lajike on vihreäsiemeninen ja tylppäpalkoinen omaten hyvät keittoherneen ominaisuudet.

Kalle tuli kauppaan 1952. Siitä tuli pitkäksi aikaa eniten viljelty lajike syrjäyttäen nopeasti Sinikan.

Parhaimmillaan Kallen osuus siementarkastuksessa ylitti 70% ja viljelyssä 65%. Viljely alkoi 1970 - luvulla vähentyä, johtuen osaltaan kunnollisen kantasienen puutteesta, mutta pääosaltaan uusien lajikkeiden tulosta markkinoille. Kalle oli valiosiementuotantoon hyväksyttynä lajikkeena vuosina 1952 - 75.

Kalle

Kasvusto - varhaiskasvu kellanharmaan vihreä

- kukinnan aloittaminen keskinkertainen

(+ 5 pv / Pika)

- pitkä (+ 91 cm / Pika)

Lehdet ja varret - lehdykät keskikokoiset, pitkänomaiset, joku vahalaikku voi olla; reuna sileä tai heikosti pykälikäs, kärki usein aika terävä ja siinä piikki; 2 paria / lehti

- korvakkeet pitkänomaiset, kaarevasti kärkeen kapenevat, jossa terävä piikki; usein myös kärjestä kiertyneet; vahalaikkuisuus kohtalaisen runsasta; alaosan sahalaita epätasaista, aika terävää ulottuen n. 1/3 korvakkeen pituudesta

- kärhet heikot; varren niveliä keskinkertaisesti - runsaasti

Kalle

Kukinto ja kukka - tertussa kukkia 2 kpl

- purje valkea, suuri, leveä; alareuna vaakatasossa; kärkilovi ei kovin jyrkkä, piikki selvä
- siipi soikea, voimakkaasti ulostyöntyvä, ei yleensä lovea
- verhiön yläliuskat pitkät, kaartuvat ja teräväkärkiset

Palko - keskikokoinen, hieman vatsapuolelle kaartuva, tasaleveä, harmahtavan vaalean vihreä; kärki tylppä, mutta ei niin selvästi kuin Riitolla ja Kirillä; siemenaiheita keskinkertaisesti

Kalle siemen

Siemen - keskikokoinen, hieman litteään pyöreä siten, että juurukka useimmiten on kapeammalla sivulla

- siemenarpi hyvin kapea, aivan pinnassa
- juurukka pitkähkö, tasaleveä
- itureikä usein muuta siementä tummempi

Pienet taimet - alin kalvolehti keskikokoinen, liuskat tasamittaiset, syvään halkoiset

- toinen kalvolehti keskikokoinen, korkeuttaan leveämpi, tyvi yläviisto; sivuliuskat suoraviivaisesti kapenevat; kapea keskiliuska tasaleveä

Kellervä (Ta 0152)

Perustyyppi: Lehdykällinen, tylppäpalkoinen, keltasiemeninen peltoherne

Kellervä on linja **uusmaalaisesta maatiaisherneestä** (Sauli 1925). Lajike on nimensä mukaisesti keltasiemeninen, valkokukkainen ruokaherne.

Kellervä tuli kauppaan 1923. Siemenen väri tuli lajikkeen viljelyä rajoittavaksi, koska suomalainen suosi vihreäsiemenisiä herneitä (Pesola 1935 a).

Kellervä

Kasvusto - varhaiskasvu keskivihreä -
kellanvihreä

- kukinnan aloittaminen keskimyöhäinen
(+ 7 pv / Pika)
- hyvin pitkä (+ 115 cm / Pika)

Lehdet ja varret - lehdykät pitkänsoikeat, hieman
vinoneliömäiset, vahalaikkuja keskinkertaisesti; kärjen piikki
olematon; 2 paria / lehti

- korvakkeet keskikokoiset, leveät, kaarevasti kapenevat,
kärjessä pieni piikki; vahalaikkuisuus vähäistä - keskin-
kertaista; tyviosan sahalaita matalaa, nirhalaitaista, pitkälle
ulottuvaa
- kärhet hennot, varren niveliä keskinkertaisesti

Kellervä

Kukinto ja kukka - tertussa kukkia 1 - 2 kpl

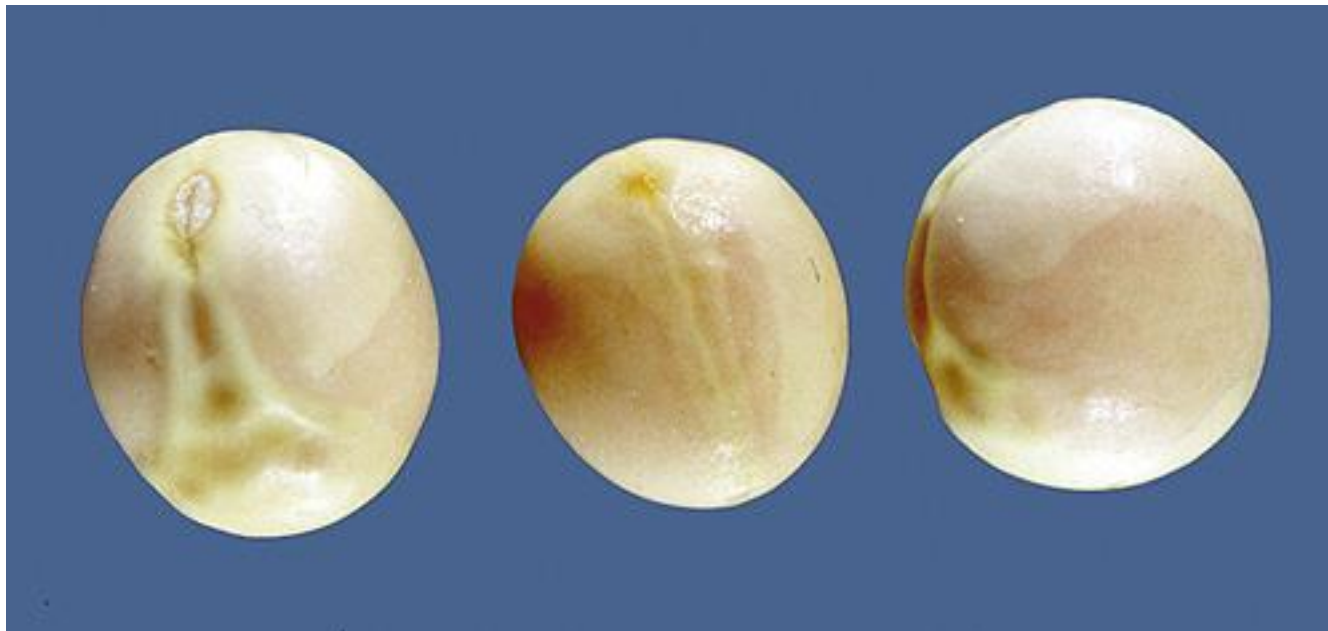
- purje kellervän valkea, pienehkö, korkeuteensa nähden leveä; alareuna ylössuuntautuva - suora; kärkilövi kapea, mutta kohtalaisen syvä, piikki heikko
- siipi soikea, ei lovea
- verhiön yläliuskat pitkähköt, harittavat, loivan kaarevasti teräviksi kärjiksi kapenevat

Palko - keskikokoinen, lievästi vatsapuolelle kaartuva, vihreä, tasaleveä ja tylppäkärkinen

Kellervä siemen

- iso, hieman vihertävän keltainen, ei aivan pallonpyöreä
- siemenarpi leveä, lyhyt, lähes ympyrä
- juurukka keskikokoinen kaarevasti kapeneva
- itureikä muuta siementä tummempi

Kiri (Jo 06638)

Perustyyppi: Lehdykällinen, tylppäpalkoinen, vihreäsiemeninen peltoherne

Kiri - herneen tausta on varsin monipuolinen. Jaloste valittiin v. 1955 risteytyspopulaation **Ta 0167 x Sinikka** jälkeläistöstä. Tammiston linjan perimä taas on kotoisin risteytyksestä (**Folger x Early Market**) x **Pisarevin aikainen** (Inkilä 1972). Kirissä on siten paitsi Sinikan, myös Ilon ja Kallen "verta". Pisarevin aikainen on nimestä päätellen venäläinen lajike. Kirin perustyyppi on edellisten tapaan vihreäsiemeninen, tylppäpalkoinen ruokaherne (Ulvinen 1972). Kuten nimestäkin voi päätellä se oli tähänastisista lajikkeista aikaisin.

Kiri tuli kauppaan 1972. Se yleistyiikin nopeasti ollen siementarkastuksessa ykköslajikkeena vuosina 1974 - 1978. Viljelylaajuus oli parhaimmillaan miltei 30 %. Kiri oli suositeltavana lajikkeena vv. 1971 - 83.

Kiri

Kasvusto - varhaiskasvu kellanvihreä

- kukinnan aloittaminen keskiaikainen

(+ 4 pv / Pika)

- pitkä (+ 97 cm / Pika)

Lehdet ja varret - lehdykät suippokaalimaiset, ylin pari hyvinkin pyöreähkö, vahalaikkuja aika runsaasti; reunassa pykälöintiä; kärjen piikki aika heikko; 1 - 2 paria / lehti

- korvakkeet pitkänsoikeat, kärkiosasta suhteellisen suoraviivaisesti kapenevat, aivan kärki pyöreähkö, piikki selvä; vahalaikkuisuus hyvin runsasta; tyviosan sahalaita loivahkoa, suhteellisen tiheää ulottuen n. 1/3 korvakkeen pituudesta

- kärhet heikot; varren niveliä kesinkertaisesti – runsaasti

Kiri

Kukinto ja kukka - tertussa kukkia 2 kpl

- purje valkea, pienehkö, leveyteensä nähden aika korkea; alareuna suora tai ylöspäin kaartuva; kärkilovi jyrkkä, piikkiä ei yleensä ole
- siipi kapea ja korkea, lovi yleensä selvä
- verhiön yläliuskat lyhyet, leveät, kaartuvat ja jyrkästi teräviksi kärjiksi kapenevat

Palko - lyhyehkö, hyvin suora , tasaleveä, vihreä; kärki hyvin tylppä ja tyven kavennus jyrkkä

Kiri

Siemen - keskikokoinen, pallon - pitkänpyöreä, juurukkasivulta litistynyt, vaalean vihreä, herkästi haalistuva

- siemenarpi usein miltei pyöreä, pienehkö, hieman sisäänpainunut
- juurukka hyvin lyhyt
- itureikä muun siemenen värinen

Pienet taimet - alin kalvolehti keskikokoinen, vain hieman leveyttään korkeampi; liuskat matalat ja ohuet, keskiliuska muita hieman pitempi

- toinen kalvolehti keskikokoinen, leveyttään korkeampi, tyvi yleensä suora, pienet kantaulkonemat; sivuliuskat kapeahkot, tylppäkärkiset; keskiliuska kapea, tasaleveä

Koivisto (Jo 0234 A)

Koivisto on valtion kasvinjalostuksen ensimmäinen kauppaanlaskettu lajike. Se polveutuu **koivistolaisesta maatiaisherneestä**, josta linjavalinta oli tehty jo v. 1920 Westermärkin (sittemmin Suomen Kylvösiemen Oy: n) Kasvinjalostuslaitoksella (Pesola 1935 b). Jaloste on lehdykällinen, tylppäpalkoinen, vihreäsiemeninen peltoherne. Sen siemen pehmenee nopeasti ja on varsin maukas (Pesola 1936).

Koivisto tuli kauppaan 1935. Se ei saavuttanut Martan suosiota, jääden siementarkastustilastoissa yleensä 10 prosentin alapuolelle. Koivisto oli kuitenkin ensimmäinen viralliseen lajikeluetteloön otettu suomalaislajike ollen luettelossa vuosina 1937 - 46.

Koivisto

Kasvusto - varhaiskasvu kellanvihreä

- kukinnan aloittaminen keskimyöhäinen

(+ 7 pv / Pika)

- pitkä (+ 92 cm / Pika)

Lehdet ja varret - lehdykät keskikokoiset, leveys

keskinkertainen, aika pitkät, levein kohta

lähempänä tyveä, kavennus kärkeen

suoraviivainen; kärki tylpähkö, joku vahalaikku;

reunassa hieman sahalaitaa, kärjessä selvä piikki;

2 paria / lehti

- korvakkeet keskikokoiset, pitkänsoikeat, kärki

terävä; vahalaikkuisuus vähäistä - keskinkertaista;

alaosan sahalaita tasaisesti sivuille madaltuvaa

- kärhet kohtalaisen voimakkaat; varren niveliä

keskinkertaisesti

Koivisto

Kukinto ja kukka - tertussa kukkia 2 kpl

- purje valkea, keskikokoinen, matala ja leveä; alareuna suora tai hieman yläviisto; kärkilovi jyrkkä ja matala, ei piikkiä
- siipi pitkänpyöreä, ei lovea - hyvin loiva lovi
- verhiön yläliuskat leveähköt, voimakkaasti harittavat, kaarevasti terävään kärkeen kapenevat

Palko - pienehkö - keskikokoinen, tasaleveä, suora - hieman vatsapuolelle kaartuva, vaalean vihreä; kärki tylppä - puolitylppä; siemenaiheita keskinkertaisesti

Koivisto

Siemen - sinivihreä (usein joku keltainen), pyöreä

- siemenarpi lyhyt leveähkö
- juurukka lyhyt, suoraviivaisesti kapeneva, selvästi erottuva
- itureikä muun siemenen värinen

Pienet taimet - alin kalvolehti pieni, leveydeltään keskinkertainen; tyvi kapea, suoraviivaisesti sivuliuskoihin levenevä; liuskat aika syvähalkoiset

- toinen kalvolehti pienehkö, leveydeltään keskinkertainen; tyvi kaartuva tylppäpäisiksi sivuliuskoiksi, sivuliuskojen sisäreuna myös kaartuva; keskiliuska kapea, usein sivuliuskoja pitempi

Länsisuomalainen rehuherne (Ta 0555)

Perustyyppi **Lehdykällinen, tylppäpalkoinen, kellerväsiem. peltoherne**

Kasvusto - myöhäinen (+ 10 pv / Pika)
- hyvin pitkä (+ 122 cm / Pika)

Lehdet ja varret - lehdykällinen

Kukinto ja kukka - punakukkainen

Siemen - pienehkö - keskikokoinen, kulmikkaan harteikas, juurukkapäähän kapeneva, ryppypintainen, juurukkasivulta litistynyt, harmaanruskea, usein hieman vihertävä
- siemenarpi kapea, pitkä, väriltään musta
- juurukka heikosti erottuva, kapeahko, painunut
- itureikä kohonnut, muuta siementä selvästi tummempi

Martta (Ta 0652)

Perustyyppi: Lehdykällinen, tylppäpalkoinen, vihreäsiemeninen pelto- ja puutarhaherne

Lajike on linja saksalaisesta **Folger** - herneestä ja oli mukana laitoksen kokeissa pitkään ennen kuin laskettiin kauppaan. Martta jalostettiin alunperin kasvitarhaherneeksi, mutta on menestynyt pellollakin (Wirri 1920). Folger oli aikanaan tunnetuimpia ja pidetyimpiä silpoherneitä (Sauli 1920 b). Martta on vihreäsiemeninen, pulleapalkoinen, jonkin verran epäyhtenäinen lajike, jonka erottaminen Folgerista on vaikeaa.

Martta tuli kauppaan 1934. Se oli ensimmäinen suomalaislajike, joka sai merkittävän viljelylaajuuden. Martan osuus siementarkastuksessa 1930 - luvun loppupuolella ja 1940 - luvulla pyöri 15%: n vaiheilla. Kun ensimmäiset tilastot lajikkeiden viljelystä saatiin v. 1955 oli Martan osuus pudonnut jo n. kahteen prosenttiin (Maataloushallitus 1955). Huolimatta lajikkeen suosioista sitä ei otettu lyijytettävien lajikkeiden luetteloon johtuen Martan kasvitarhaherneluonteesta. Asiaan vaikutti varmaan myös lajikkeen vaikea erotettavuus Folger - silpoherneestä.

Martta

Kasvusto - varhaiskasvu keskivihreä

- kukinnan aloittaminen keskimyöhäinen
(+ 7 pv / Pika)
- pitkä (+ 95 cm / Pika)

Lehdet ja varret - lehdykällinen

Kukinto ja kukka - kukka valkea

Palko - hyvin pullea, vähän käyrä, koko vaihtelee; kärki tylppä

Siemen - koko vaihtelee, soikea, juurukkasivulta litistynyt, vihreä

- siemenarpi vaihtelee, yleensä se on kapea
- juurukka lyhyt, heikosti erottuva
- itureikä muuta siementä hieman tummempi

Nord (Boije)

Perustyyppi: Lehdykällinen, tylppäpalkoinen ja keltasiemeninen peltoherne

Suomen ensimmäisenä kasvinjalostajana voidaan pitää Constantin Boijea. Hän alkoi tilallaan Ilolan Kartanossa (Illby) lähellä Porvoota jalostaa peltokasveja jo 1800 - luvun lopulla. Hänen ensimmäinen jalosteensa, Ilolan kaura tuli markkinoille v. 1903 ja seuraavana vuonna oli vuorossa Nord-herne. Tämä kellanvihreäsiemeninen peltoherne saavutti varsin laajan levikin (Ahokas 2000).

Nord

- Kasvusto** - varhaiskasvu kellanvihreä
- kukinnan aloittaminen keskiaikainen
(+ 4 pv / Pika)
- pitkä (+ 100 cm / Pika)

Lehdet ja varret

- lehdykät pienehköt - keskikokoiset, pitkän munamaiset, kärjessä piikki; reunassa usein matalaa pykälää; vahalaikkuja keskinkertaisesti; 2 paria / lehti
- korvakkeet keskikokoiset, leveähköt kaarevasti kapenevat; kärjen piikki heikko; vahalaikkuisuus keskinkertaista - runsasta; alaosan sahalaita epätasaista, matalaa, mutta laajalla alueella
- kärhet normaalit; varren niveliä keskinkertaisesti

Nord

Kukinto ja kukka

- tertussa kukkia 1 - 2 kpl
- purje valkea, keskikokoinen, reuna hieman aaltoileva; alareuna suora tai ylöskaartuva, sivut tasaisen kaartuvat; kärkilövi kapea, jyrkkä, piikki heikko
- siipi soikea, lövi loiva tai puuttuu
- verhiön yläliuskat voimakkaasti sivulle harittavat, lyhyehköt - keskipitkät, kaarevasti teräviksi kärjiksi kapenevat

Palko

- keskikokoinen, kapeahko, tasaleveä, vatsapuolelle kaartuva, vaalean vihreä; kärki hyvin tylppä; siemenaiheita keskinkertaisesti

Nord siemen

- pienehkö, pallonpyöreä, sileä, samean keltainen
- siemenarpi pitkänsoikea, leveys vaihtelee, aika pinnassa, mutta reunauurrettu; yleensä muun siemenen värinen
- juurukka lyhyehkö, kaarevasti leveään tyveen levenevä
- itureikä muuta siementä vähän tummempi

Paula (Jo 022)

Perustyyppi: Lehdykällinen, tylppäpalkoinen, vihreäsiemeninen peltoherne

Paula on Sinikan sisar, samasta risteytyksestä, **Gyllen x Concordia** valittu (Pesola 1942). Se on Sinikan tapaan vihreäsiemeninen, tylppäpalkoinen ruokaherne.

Paula tuli kauppaan 1941. Vaikka se oli sisartaan aikaisempi, ei se saavuttanut samaa menestystä.

Osuus siementarkastuksessa oli parhaimmillaan n. 20%, mutta viljelylaajuus jäi pariin prosenttiin.

Huolimatta Sinikkaa vähäisemmästä suosiosta Paula säilyi virallisessa suositteluluettelossa sisartaan pitempään, vuosina 1943 - 71.

Paula

Kasvusto - varhaiskasvu kellanvihreä

- kukinnan aloittaminen keskinkertainen

(+ 5 pv / Pika)

- pitkä (+ 88 cm / Pika)

Lehdet ja varret - lehdykät pienet, kaartuvan vinoneliömäiset, joku vahalaikku; reuna sileä, kärjessä piikki; 1 - 2 paria / lehti

- korvakkeet keskikokoiset, tyveltä leveät, kaartuvasti kapenevat, reuna sileä; vahalaikkuisuus hyvin runsas; alaosan sahalaita matalaa epäsäännöllistä

- kärhet heikot; varren niveliä keskinkertaisesti - runsaasti

Paula

Kukinto ja kukka - tertussa kukkia 2 kpl

- purje valkea, pieni, leveyteensä nähden korkea; alareuna suora tai hieman ylössuuntautunut; kärkilovi kapea ja jyrkkä, piikki selvä
- siipi soikea, lovi näkyy
- verhiön yläliuskat leveähkö, harittavat, hieman kaarevasti terävään kärkeen kapenevat

Palko - keskikokoinen, harmaan vihreä, hieman vatsapuolelle kaartuva, tasaleveä; kärki tylppä; siemenaiheita keskinkertaisesti

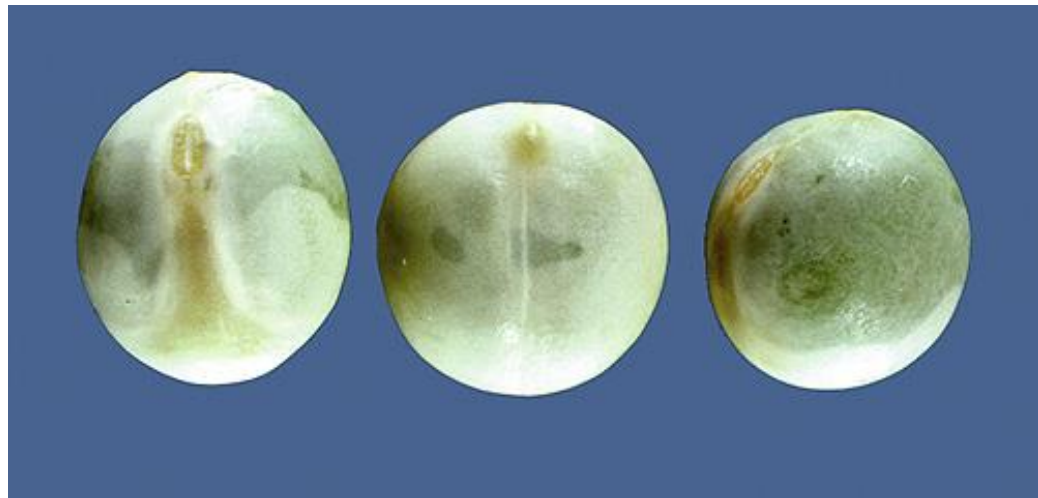
Paula

Siemen - keskikokoinen, pyöreä, usein hieman litistynyt siten, että juurukka on litteällä sivulla; väri on vihreä, mutta usein on joukossa miltei valkeaksi haalistuneita siemeniä

- siemenarpi vaihtelee, mutta on yleensä leveämpi kuin Kallella
- juurukka aika kapea
- itureikä muuta siementä tummempi

Pienet taimet - alin kalvolehti suurehko, keskiosa leveähkö, massiivinen; liuskat tasapituiset, leveätyviset, halkoisuus keskinkertaista

- toinen kalvolehti suurehko, leveä, kanta suora; leveät sivuliuskat kaarevasti kärkeen kapenevat; kapea keskiliuska keskeltä levinnyt

Professori Sauli (Ta 0377)

Perustyyppi: Lehdykällinen, tylppäpalkoinen, vihreäsiemeninen pelto- ja puutarhaherne

Lajikkeen perimä pohjautuu risteytykseen (**Folger x Torsdag**) **F1 x hollantilainen silpoydinherne** (Sauli 1950). Tuloksena oli silpoherneen tyyppinen, vihreäsiemeninen lajike, joka soveltui sekä kasvitarha- että peltoherneeksi. Folger on mainittu Martta - herneen yhteydessä. Torsdag (Torstai) on Suomessa pitkään valtalajikkeena viljelty keltasiemeninen ruotsalaislajike. Silpoydinherneen lajikkeesta ei ole tietoa.

Professori Sauli - herne tuli kauppaan 1942. Sen merkitys jäi vähäiseksi. Jalostetta ei otettu lajikeluettelo.

Professori Sauli

Kasvusto - varhaiskasvu vaalean vihreä

- kukinnan aloittaminen myöhäinen

(+ 9 pv / Pika)

- hyvin pitkä (+ 105 cm / Pika)

Lehdet ja varret - lehdykät suuret, kaarevan vinoneliömäiset; jonkin verran vahalaikkuisuutta; reunassa pientä pykälää; kärjessä selvä piikki;

2 - 3 paria / lehti

- korvakkeet hyvin suuret, leveät ja pyöreäkärkiset, heikko kärkipiikki; vahalaikkuisuus runsasta; alaosan sahalaita voimakas, mutta aika lyhyellä alueella

- kärhet normaalit; varren niveliä keskinkertaisesti - runsaasti

Professori Sauli

Kukinto ja kukka - tertussa kukkia 1 - 2 kpl

- purje valkea, suuri, aaltoileva, yläosa kaartuva, alareuna vaakatasossa; kärkilovi jyrkkä, piikki heikko
- siipi voimakkaasti ulostyöntyvä, pitkänomainen, ei yleensä lovea
- verhiön yläliuskat leveät, voimakkaasti sivulle kaartuvat, teräväkärkiset

Palko - keskipituinen - suuri, aika tasaleveä, vatsapuolelle kaartuva, kellanvihreä; kärki tylppä; siemenaiheita keskinkertaisesti - runsaasti, siemenen väri viherpalkoasteella kellanvihreä

Professori Sauli Siemen

- suuri, vihreä, hiukan kulmikkaan soikea, usein hieman sammalenvihreä
- siemenarpi leveä, pyöreäpäinen, painunut
- juurukka keskikokoinen, kaarevasti kärkeen kapeneva
- itureikä muuta siementä tummempi

Riitto (Jo 04733)

Perustyyppi: Lehdykällinen, tylppäpalkoinen, vihreäsiemeninen peltoherne

Vuonna 1939 suoritetun risteytyksen **Sinikka x Lidingö** jälkeläistöstä valittiin Riitto. Se on Sinikkaa aikaisempi, muuten saman tyyppinen. Lidingö on ruotsalainen, vihreäsiemeninen jaloste (Multämäki 1961). Riitto on vihreäsiemeninen, tylppäpalkoinen ruokaherne.

Riitto tuli kauppaan 1961. Se sai suojeaan vastaanoton alkaen ottaa viljelyalaa lähinnä Kallelta, jonka se siementarkastustilastoissa ohitti v.1967. Viljelylaajuus oli parhaimmillaan runsaat 10 % ja lajikeluettelovuodet 1961 - 81.

Riitto

Kasvusto - varhaiskasvu harmaan sinivihreä

- kukinnan aloittaminen keskimyöhäinen

(+ 8 pv / Pika)

- pitkä (+ 84 cm / Pika)

Lehdet ja varret - lehdykät vinoneliön muotoiset, joskin kulmat kaarevat; hieman vahalaikkuisuutta; reuna sileä tai heikosti pykäläkäs, kärjen piikki hyvin matala; 2 paria / lehti

- korvakkeet pitkänomaiset, kärjestä aika pyöreät; vahalaikkuisuus kohtalaisen runsasta; alaosan sahalaita tasaista, kärkeen päin harvenevaa ulottuen n. puoleen tyvestä

- kärhet heikot; varren niveliä keskinkertaisesti - runsaasti

Riitto

Kukinto ja kukka - tertussa kukkia 2 kpl

- purje valkea, keskikokoinen, leveä; alareuna vaakatasossa; kärkilovi matala, piikki selvä
- siipi miltei pyöreä, sileäreunainen, lovi heikko
- verhiön yläliuskat lyhyet, kärjestä jyrkästi kapenevat, harittavat

Palko - keskikokoinen, tasaleveä, tyvestä jyrkästi kapeneva, vaalean vihreä; kärki hyvin tylppä; siemenaiheita keskinkertaisesti

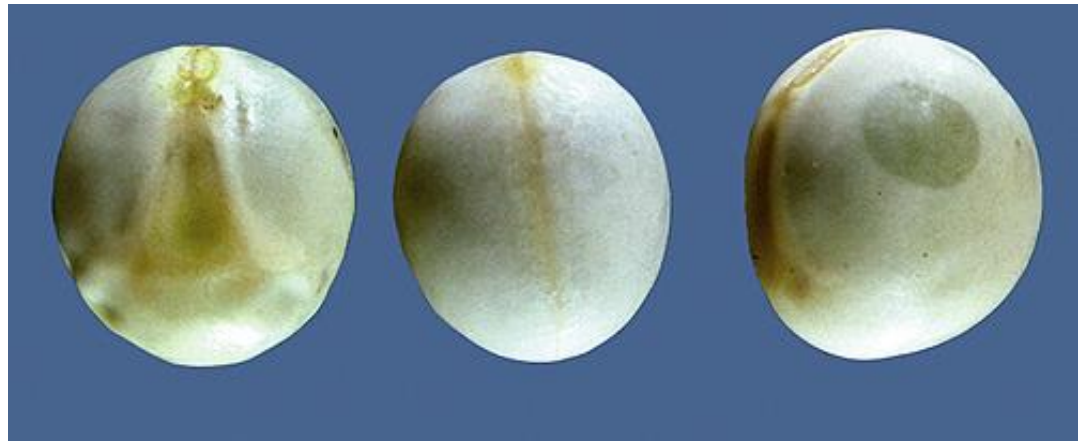
Riitto

Siemen - keskikokoinen, aika tasaisen pyöreä ja tasaisen sinivihreä

- siemenarpi leveä
- juurukka kohtalaisen lyhyt ja jyrkästi tyvestä levenevä
- itureikä yleensä muun siemenen värinen

Pienet taimet - alin kalvolehti pienehkö, tyvi massiivinen; liuskat lyhyet, keskiliuska muita pitempi

- toinen kalvolehti suurehko, korkeuttaan leveämpi, alareuna suora tai hieman ylössuuntautunut, pyöreäkulmainen; sivuliuskat hieman kaarevasti kapenevat, kärki tylpähkö; kapea keskiliuska keskeltä pullistunut

Sinikka (Jo 010)

Perustyyppi: Lehdykällinen, tylppäpalkoinen, vihreäsiemeninen peltoherne

Risteytyksestä **Gyllen x Concordia** valittu linja R. 010 sai kauppaan laskettaessa nimen Sinikka. Lajike on vihreäsiemeninen, tylppäpalkoinen ruokaherne, jonka äiti Gyllen (Kulta) on keltasienemeninen ruotsalaislajike ja isä Suomessakin paljon viljelty Concordia (Konkordia), joka on vihreäsiemeninen, hyvästä keittomaustaan tunnettu Svalöfin jaloste (Pesola 1939).

Sinikka tuli kauppaan 1939. Vaikka jaloste oli myöhäisenpuoleinen, pitkään kukkiva herne, tuli siitä Jokioisten eniten viljelty lajike. Sen osuus siemenkaupassa oli parhaimmillaan n. 40%. Sinikka päihitti ensimmäisenä suomalaislajikkeena v. 1948 ruotsalaisten Torstai - herneiden ja Konkordian valta - aseman siementarkastukseen tulleiden näytteiden määrässä. Lajikkeen parhaimman ajan viljelylaajuudesta ei ole virallista tietoa. Vuoden 1955 tilastoissa Sinikan osuus oli 14% ja suunta selvästi vähenevä (Maataloushallitus 1966). Lajikeluettelossa se oli vuosina 1943 - 60.

Sinikka

Kasvusto - varhaiskasvu harmaan keskivihreä

- kukinnan aloittaminen myöhäinen

(+ 9 pv / Pika)

- pitkä (+ 100 cm / Pika)

Lehdet ja varret - lehdykät vinoneliön muotoiset, leveys keskinkertainen; reuna sileä, kohtalaisesti vahalaikkuja; kärki usein terävä; 2 paria / lehti

- korvakkeet keskikokoiset - suuret, leveät, soikeat, tylppäpäiset, reuna sileä; vahalaikkuisuus hyvin runsasta; alareunan sahalaista matalaa ja heikkoa

- kärhet keskinkertaiset; varren niveliä keskinkertaisesti - runsaasti

Sinikka

Kukinto ja kukka - tertussa kukkia 2 kpl

- purje valkea, keskikokoinen, leveyteensä nähden matalahko, reuna aaltoileva; alareuna suora tai hieman ylössuuntautunut; kärkilövi aika jyrkkä, selvä piikki
- siipi soikea, ei lovea
- verhiön yläliuskat leveähköt, kaartuvat, teräväkärkiset

Palko - keskikokoinen, vaalean vihreä, suora tai hieman vatsapuolelle kaartuva, levenee hieman kärkeen päin; kärki tylppä; siemenaiheita keskinkertaisesti

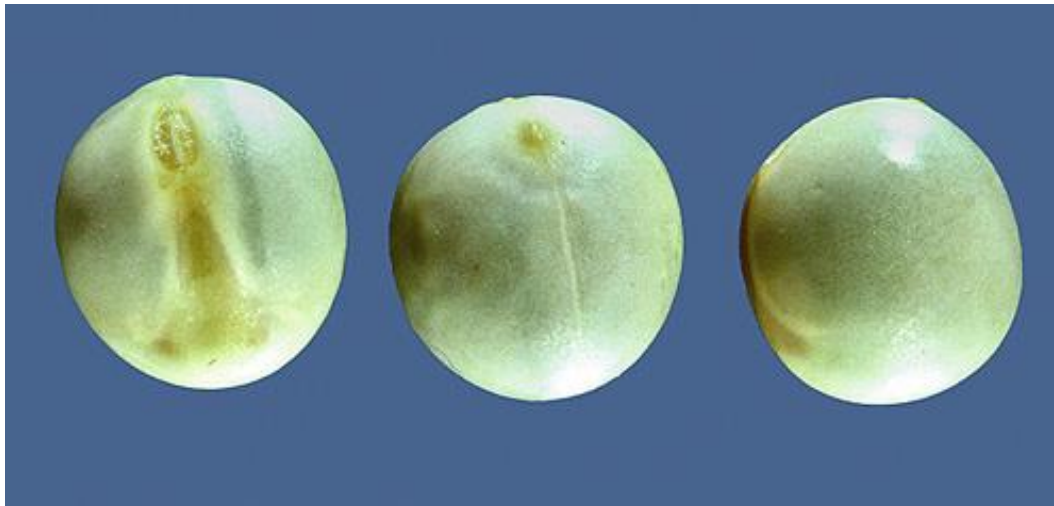
Sinikka

Siemen - keskikokoinen, vihreä, usein toispuoleisesti kellastunut, pyöreä

- siemenarpi leveä, pyöreäpäinen, painunut
- juurukka lyhyt, suoraviivaisesti kapeneva
- itureikä muuta siementä tummempi

Pienet taimet - alin kalvolehti keskikokoinen, liuskat matalahkot, keskiliuska muita hieman pitempi

- toinen kalvolehti keskikokoinen, alareuna suora; sivuliuskat leveät, kärjestä jyrkästi kapenevat; keskiliuska kapea, keskeltä hieman leveämpi

Sohvi (Jo 1085)

Perustyyppi: Lehdykällinen, tylppäpalkoinen, vihreäsiemeninen peltoherne

Maatalouden tutkimuslaitoksen viimeinen hernelajike polveutuu risteytyksestä **Simo x Rovar**. Jaloste on puolikorkea, lehdykällinen, tylppäpalkoinen ja vihreäsiemeninen herne, edustaen siten perinteistä tyyppiä. Simosta on mainittu Hankkijan Tammen yhteydessä. Rovar on matalavartinen hollantilaislajike. Sohvi tuli kauppaan 1992. Sitä pidettiin aluksi jäänteinä menneestä ajasta. Jaloste oletettiin suositeltavien lajikkeitten luetteloon v. 1993, mutta poistettiin jo seuraavana vuonna. Varsinkin luomuviljelijät mieltyivät kuitenkin Sohviin, joten se otettiin uudelleen luetteloon v. 1997 ja on siinä edelleen (2005). Siementarkastustilastoissa Sohvi hyppäsi v. 1997 toiseksi yli 20%: n osuudella, joten lajikkeen viljely oli lisääntymässä (Saastamoinen 1992).

Sohvi

Kasvusto - varhaiskasvu keskivihreä

- kukinnan aloittaminen keskinkertainen

(+ 5 pv / Pika)

- keskilyhyt (+ 12 cm / Pika)

Lehdet ja varret - lehdykät keskikokoisia,

pitkiänsoikeita - vinoneliömäisiä;

reuna yleensä sileä, kärki tylppä ja siinä piikki;

2 - (3) paria / lehti

- korvakkeet keskikokoiset, teräväkärkiset, kierteiset;

vahalaikkuisuus keskinkertainen - runsas; alaosan

sahalaita epätasaista, yleensä matalaa ja tiheää

- kärhet heikot; varren niveliä keskinkertaisesti -

runsaasti

Sohvi

Kukinto ja kukka - tertussa kukkia 2 kpl

- purje valkea, keskikokoinen, aika korkea, sileä ja poimureunainen; alareuna suora tai hieman alastaipunut; kärkilövi pieni, mutta jyrkkä, piikki heikko
- siipi soikea, lovi loiva ja matala
- verhiön yläliuskat lyhyehköt, kaarevan tylpät, joskin kärki on terävä

Palko - pituudeltaan ja leveydeltään keskinkertainen, tasaleveä, selvästi vatsapuolelle kaartuva, vihreä; kärki tylppä - puolitylppä; siemenaiheita keskinkertaisesti

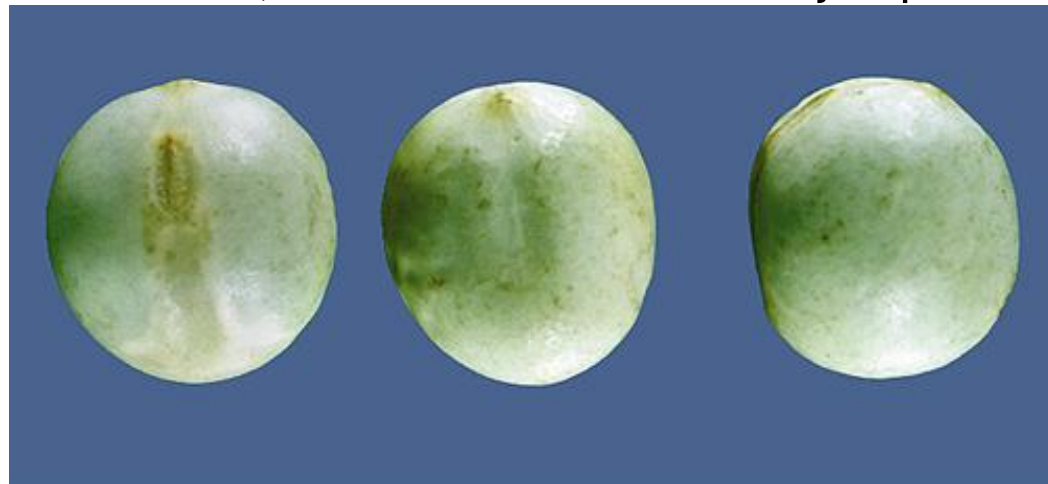
Sohvi

Siemen - keskikokoinen, pitkänpyöreä - soikea, hieman litistynyt, sileä, tasaisen harmaanvihreä

- siemenarpi pitkänomainen, kapeahko, selvärajainen, usein muuta siementä ruskahtavampi
- juurukka keskikokoinen, leveä, usein heikosti erottuva, suhteellisen tylppäpäinen
- itureikä koholla ja muuta siementä tummempi

Pienet taimet - alin kalvolehti keskikokoinen; tyvi ei kovin massiivinen, pyöreähkö; liuskat selvät, leveätyviset ja tasapituiset

- toinen kalvolehti pienehkö; tyvi suora tai vähän ylöskaartuva, ei sivu-ulkonemia; liuskat syvähalkoiset, reunaliuskat miltei kolmiomaiset, keskiliuska reunaliuskojen pituinen, keskeltä pullistunut, sukkulamainen

Ville (Ta 30)

Perustyyppi: Lehdykällinen, tylppäpalkoinen, vihreäsiemeninen peltoherne

Ville polveutuu risteytyksestä **Kalle x Matala hollantilainen CB**. Hollantilaislinja lienee sukua Cebecon Rondo - lajikkeelle, joka oli viljelyssä Suomessa Villen tullessa markkinoille. Ville oli ensimmäinen suomalainen lyhytvartinen herne aloittaen siten uuden lehden jalostuksessa (Kivi 1975). Lajikkeen siemen oli tavanomaista suurempi, vihreä ja suuri palko tylppäpäinen (Ulvinen 1972).

Ville tuli kauppaan 1972, mutta ei saavuttanut menestystä. Se oli vaikea viljeltävä, matalasta kasvustosta huolimatta herkkä lakoutumaan ja poudan arka. Villeä suositeltiin viljelyyn vuosina 1971 - 78.

Ville

Kasvusto - varhaiskasvu sinivihreää

- kukinnan aloittaminen keskimyöhäinen (+ 7 pv / Pika)
- keskilyhyt (+ 25 cm / Pika)

Lehdet ja varret - lehdykät pitkänsoikeat, vahalaikkuja voi vähän olla; reuna usein lovekas, kärki aika tylppä, kärkipiikki selvä; 2 paria / lehti

- korvakkeet aika lyhyet, jyrkästi ja suoraviivaisesti terävään kärkeen kapenevat, erittäin kierteiset; vahalaikkuisuus vähäistä; alaosan sahalaita aika syvää, epätasaista, ulottuen joskus n. puoleen tyvestä

- kärhet normaalit; varren niveliä keskinkertaisesti - vähän

Ville

Kukinto ja kukka - tertussa kukkia 2 kpl, kukkii aika suljetusti

- purje valkea, pienehkö; alareuna alastaipunut; kärkilövi matala, piikki selvä
- siipi voimakkaasti ulostyöntynyt, hieman neliömäinen, lövi heikko
- verhiön yläliuskat keskikokoiset, kapeahkot, suorat tai hieman kaartuvat, teräväkärkiset

Palko - lyhyehkö, mutta aika leveä, vähän vatsapuolelle kaartuva, selkä kaareva, vihreä; kärki tylppä - puolitylppä; siemenaiheita keskinkertaisesti - vähän, siemenen väri viherpalkoasteella vaalean vihreä

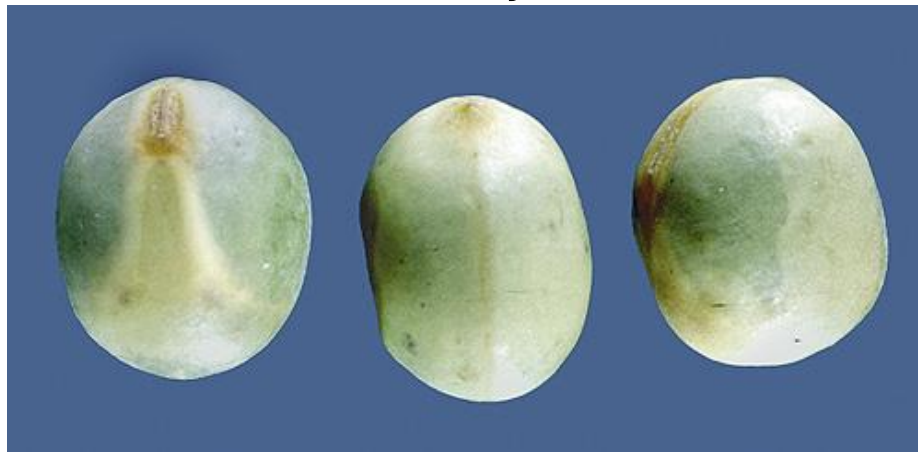
Ville

Siemen - suuri, vaalean sinivihreä, siten litistynyt, että juurukka on yleensä leveämmällä sivulla, juurukan kohdalla selvä painanne

- siemenarpi pitkä, kapeahko
- juurukka lyhyt, leveäkantainen
- itureikä yleensä muun siemenen värinen tai vain vähän sitä tummempi

Pienet taimet - alin kalvolehti keskikokoinen, tyvi massiivinen, pyöreähkö; liuskat tasapituiset, ohuehkot

- toinen kalvolehti pieni, korkeuteensa nähden leveähkö, alareuna hieman yläviisto; reunaliuskat kapean kolmiomaiset; keskiliuska hyvin ohut, muita hieman pitempi

Lehdykättömät lajikkeet

- [Hankkijan Tammi](#)
- [Helka](#)
- [Hovi](#)
- [Panu](#)
- [Pika](#)
- [Saara](#)
- [Sunna](#)
- [Tiina](#)

Hankkijan Tammi (Hja 51277)

Perustyyppi: Lehdykätön, tylppäpalkoinen, vihreäsiemeninen peltoherne

Tähän saakka kaikki Suomessa jalostetut lajikkeet olivat perinteistä lehdykällistä tyyppiä. Nyt asiaan tuli muutos. Vavilov - instituutin geenipankista Leningradista oli Hankkijan kasvinjalostuslaitos saanut neuvostoliittolaisen Usatyj 5 - lajikkeen, joka oli lehdykätöntä tyyppiä. Risteytyksestä **Simo x Usatyj 5** löytyi lehdykätön yksilö, josta on peräisin Hankkijan Tammi (Hovinen 1984), vihreäsiemeninen, tylppähköpalkoinen herne.

Hankkijan Tammi tuli kauppaan 1984. Se oli pohjoismaiden ensimmäinen puolilehdetön lajike ja siinä nähtiin uuden kehityksen alku. Alku se todella oli, vaikka lajike itse ei lähinnä myöhäisyytensä takia elänyt pitkään. Sitä ei myöskään otettu suositeltavien lajikkeiden luetteloon.

Hankkijan Tammi (Hja 51277)

Kasvusto - varhaiskasvu harmahtavan vihreä

- kukinnan aloittaminen myöhäinen

(+ 10 pv / Pika)

- keskilyhyt (+ 20 cm / Pika)

Lehdet ja varret - lehdykät puuttuvat

- korvakkeet keskikokoiset - pienet, liuskat
soikean pyöreät, tylpähköt; vahalaikkuisuus
melko runsasta; alaosan sahalaita runsasta,
joskin aika matalaa

- kärhet voimakkaat; varren niveliä
keskinkertaisesti

Hankkijan Tammi

Kukinto ja kukka - tertussa kukkia 2 kpl

- purje valkea, keskikokoinen, aaltoreunainen; alareuna yleensä alastaipunut; kärkilovi keskiloiva, piikki selvä
- siipi aika kookas, ulostyöntyvä, lovi selvä
- verhiön yläliuskat pienet, suorat, tylpähköt

Palko - pituus keskinkertainen, keskileveä, melko suora, vihreä; kärki tylpähkö; siemenaiheita keskinkertaisesti

Hankkijan Tammi siemen

- keskikokoinen, neliömäisen pitkänsoikea ja litteä, vihreä
- siemenarpi pitkänomainen, leveydeltään keskinkertainen, hieman ruskehtava, selvä; sijainti yleensä siemenen kapeassa päädyssä
- juurukka keskipitkä, melko leveätyvinen; sijaitsee yleensä siemenen kapealla sivulla.
- itureikä yleensä muuta siementä hieman tummempi

Helka (Hja 51792)

Perustyyppi: Lehdykätön, tylppäpalkoinen, vihreäsiemeninen peltoherne

Helka valittiin risteytyksestä **Proco x Hja 51221 (Simo x Usatyj 5)**. Proco on lehdykällinen hollantilaislajike, joka lyhytvartisuutensa ja aikaisuutensa takia oli valtalajikkeena Suomessa 1980-luvun alkupuolella. Hja 51221 oli puolilehdetön, Hankkijan Tammen sisarlinja (Hovinen 1990 a). Helkan tyyppi on lehdykätön, tylppäpalkoinen ja vihreäsiemeninen herne. Sen nimessä ei enää ollut jalostajan tunnusta. Helka tuli kauppaan 1986. Se oli v. 1989 siementarkastuksessa valtalajikkeena, mutta pian lajike sai luovuttaa asemansa uusille tulokkaille. Osuus viljelyssä jäi Suomessa parhaimmillaankin alle 10%:n. Helka on ensimmäinen suomalaislajike, jota merkittävästi viljeltiin ulkomailla. Se on myös ensimmäinen kansainvälisen UPOV:n lajikesuojan saanut suomalaisherne. Suojaus myönnettiin Iso - Britanniassa (Maaseudun Tulevaisuus 1986). Suomen suositteluluetteloön ei Helkaa otettu.

Helka

Kasvusto - varhaiskasvu harmaanvihreä

- kukinnan aloittaminen keskinkertainen

(+ 6 pv / Pika)

- keskilyhyt (+ 14 cm / Pika)

Lehdet ja varret - lehdykät puuttuvat

- korvakkeet keskikokoiset, leveähköt ja kohtalaisesti kiertyneet; vahalaikkuisuus keskinkertaista; alaosan sahalaita tasaista, matalahkoa

- kärhet voimakkaat; varren niveliä keskinkertaisesti

Helka

Kukinto ja kukka - tertussa kukkia 2 kpl

- purje valkea, keskikokoinen, aika korkea; alareuna yleensä alastaipunut; kärkilövi pieni, mutta jyrkkä, piikki matala
- siipi soikea, lövi heikko
- verhiön yläliuskat lyhyet, keskikapeat, teräväkärkiset, hieman sivulle taipuneet

Palko - pituus keskinkertainen, leveähkö, hieman kärkeen levenevä suora, vihreä; kärki tylppä; siemenaiheita keskinkertaisesti

Helka

Siemen - keskikokoinen - pienehkö, litteän pitkänpyöreä, harteikas, sileä, vihreä, herkästi haalistuva

- siemenarpi pitkänsoikea, leveähkö, aika selvästi rajattu
- juurukka lyhyt ja leveä, sijaiten siemenen litteällä sivulla
- itureikä muuta siementä hieman tummempi

Pienet taimet - alin kalvolehti lyhyt, leveä, liuskat tukevat, keskimmäinen hieman muita pitempi; tyvi aika lyhyt

- toinen kalvolehti pieni, lyhyt leveyteensä nähden; tyvi hieman ylössuuntautuva, ei juuri kantaulkonemia; sivuliuskat hieman tylppäpäiset, keskiliuska usein halkoinen

Hovi (Hja 51850)

Perustyyppi: Lehdykätön, tylppäpalkoinen, keltasiemeninen peltoherne

Risteytyksen **Filby x Hankkijan Heikka** jälkeläistöstä valittiin linja, joka kauppaan tullessaan sai nimen Hovi. Lajike on lehdykätön, tylppäpalkoinen ja keltasiemeninen herne. Lehdykättömyys on kotoisin englantilaisesta Filby - lajikkeesta, jolta puuttuvat myös korvakkeet. Sen siemen on keltainen.

Hovi tuli kauppaan 1989. Se ei ruokaherneenä pärjää Pikalle ja siemenen väri on enemmän ruotsalaisten makuun. Niinpä lajike luovutettiin ruotsalaiselle W. Weibull AB: lle (Hovinen 1990 d). Suomessa Hovin viljely oli lyhytaikaista. Lajikeluettelossa se oli vuosina 1991 - 94.

Hovi

Kasvusto - varhaiskasvu harmahtavan vihreä

- kukinnan aloittaminen keskinkertainen

(+ 5 pv / Pika)

- lyhyt (+ 9 cm / Pika)

Lehdet ja varret - lehdykät puuttuvat

- korvakkeet keskikokoiset, kiertyneet, liuskat
pyöreän pitkulaiset, kärjessä selvä piikki;

vahalaikkuisuus keskinkertaista - vähäistä;

alaosan sahalaita runsasta ja terävää

- kärhet voimakkaat; varren niveliä

keskinkertaisesti

Hovi

Kukinto ja kukka - tertussa kukkia 2 kpl

- purje valkea, keskikokoinen - pieni, leveähkö, hyvin pingoittunut; alareuna suora; kärkilovi pienehkö, piikki selvä
- siipi soikea, heikkolovinen
- verhiön yläliuskat aika pitkät, teräväkärkiset, hieman sivulle taipuneet

Palko - keskipitkä, leveys keskinkertainen, kärkeen levenevä, vatsapuolelle kaartuva, vihreä; kärki tylppä; siemenaiheita runsaasti

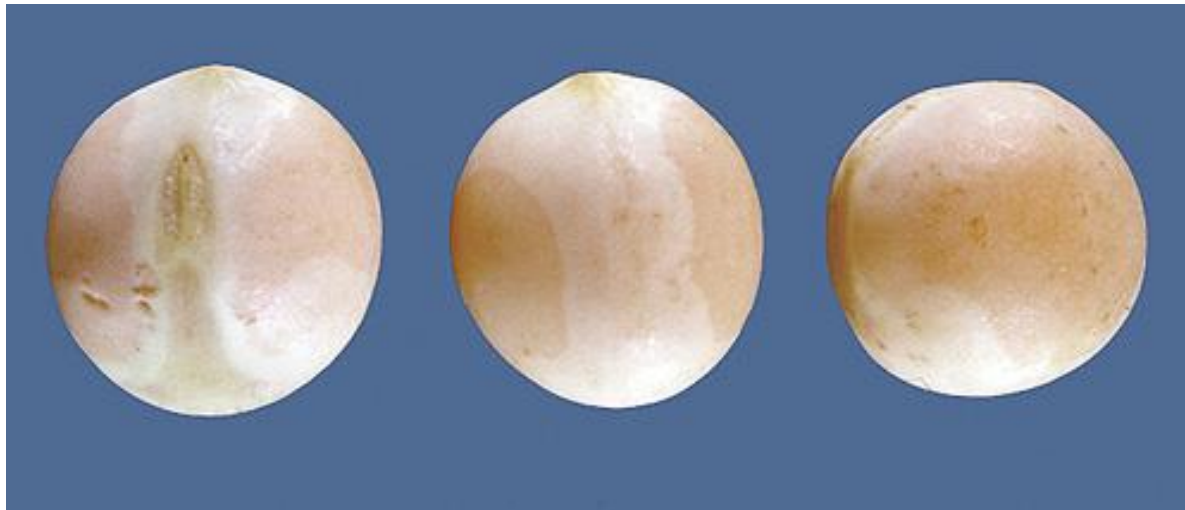
Hovi

Siemen - pieni, sileä, hieman litistynyt, keltainen

- siemenarpi kapea, usein muuta siementä vähän tummempi
- juurukka keskilyhyt, selvästi erottuva
- itureikä muun siemenen värinen

Pienet taimet - alin kalvolehti pienehkö, pituuteensa nähden leveähkö; liuskat kohtalaisen tukevat, keskiliuska vain vähän muita pitempi

- toinen kalvolehti keskikokoinen, korkeuttaan leveämpi; tyvi suora, leveä; sivuliuskat aika suoraviivaisesti kärkeen kapenevat; kapea keskiliuska usein kärjestään haaroittunut

Panu (Hja 51667)

Perustyyppi: Lehdykätön, tylppäpalkoinen, vihreäsiemeninen peltoherne

Panu on peräisin risteytyksestä **Proco x Hankkijan Tammi**. Se on Pikan sisar ja perustyyppiltään samanlainen.

Panu tuli markkinoille samaan aikaan kuin Pika (1986), mutta oli sitä vähän myöhäisempi (Hovinen 1990 b). Panu ei yltänyt Pikan laajuiseen suosioon. Viljelylaajuus oli parhaimmillaan runsaat 5%. Panu oli suosituslistalla vuosina 1988 - 94.

Panu

Kasvusto - varhaiskasvu vaalean harmaanvihreä
- kukinnan aloittaminen aikainen
(+ 2 pv / Pika)
- keskilyhyt (+ 13 cm / Pika)

Lehdet ja varret - lehdykät puuttuvat
- korvakkeet keskikokoiset, pyöreän pitkulaiset,
voimakkaan kierteiset; vahalaikkuisuus melko
runsasta; alaosan sahalaita runsasta,
epätasaista
- kärhet voimakkaat; varren niveliä
keskinkertaisesti

Panu

Kukinto ja kukka - tertussa kukkia 2 kpl

- purje vihertävän valkea, keskikokoinen, reuna aaltoileva; alareuna yleensä alastaipunut; kärkilövi pienehkö, jyrkkä, piikki selvä
- siipi soikea ja sen lovi matala
- verhiön yläliuskat pienehköt - keskikokoiset, kapeat ja suorat, teräväkärkiset

Palko - pituudeltaan keskinkertainen - lyhyt, leveähkö, tasaleveä, suora tai hieman vatsapuolelle taipunut, tumman vihreä; kärki tylppä; siemenaiheita keskinkertaisesti

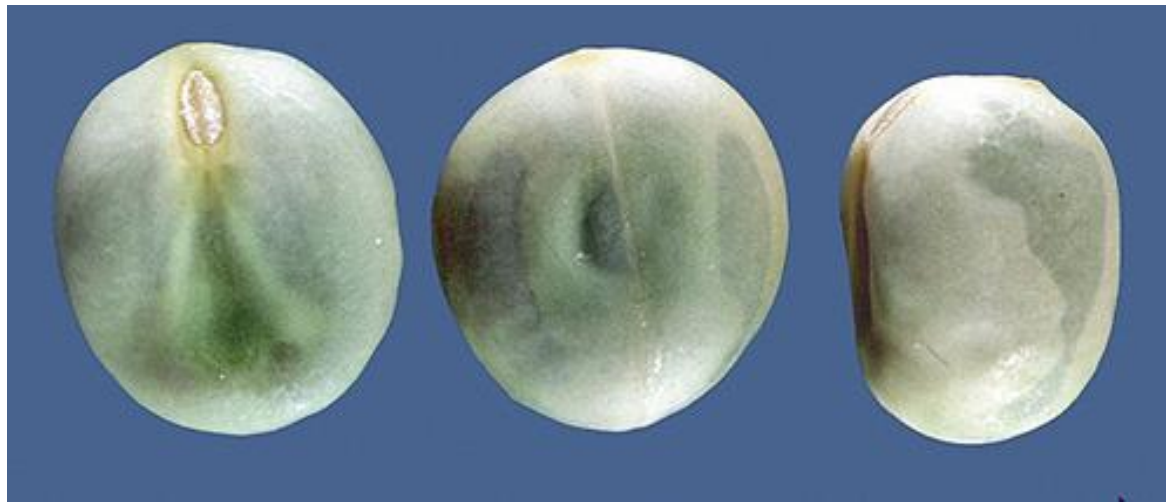
Panu

Siemen - keskikokoinen, pitkänpyöreä - soikea, voimakkaasti litistynyt; pintaryppyä on yleensä vähän ja väri usein ruohonvihreä

- siemenarpi pitkänsoikea, yleensä terävärajainen, leveähkö, usein aika painunut
- juurukka lyhyehkö, jyrkästi kärkeen kapeneva; juurukan kohdalla on siemenessä usein painanne
- itureikä vaalea, muun siemenen värinen

Pienet taimet - alin kalvolehti pieni, liuskat matalahkot, keskimmäinen muita pitempi, tyvi ei kovin massiivinen

- toinen kalvolehti pieni, tyvi kohtalaisen suora ja siinä selvät ulkonemat; sivuliuskat usein aika tylppäpäiset; keskiliuska hyvin kapea

Pieni vihreä (Ta 0647)

Perustyyppi	Lehdykällinen, tylppäpalkoinen, vihreäsiemeninen peltoherne
Kasvusto	- kukinnan aloittaminen myöhäinen (+ 9 pv / Pika) - pitkä (+ 90 cm / Pika)
Lehdet ja varret	- lehdykällinen
Kukinto ja kukka	- valkokukkainen
Palko	- tylppä
Siemen	- pieni, vihreä

Pika (Hja 51666)

Perustyyppi: Lehdykätön, tylppäpalkoinen, vihreäsiemeninen peltoherne

Risteytys **Proco x Hankkijan Tammi** on ollut onnekas Hankkijan hernejalostukselle. Valinnoista ensimmäisenä tuli kauppaan Pika. Se on lehdykätön, tylppäpalkoinen ja vihreäsiemeninen herne Procon aikaisuusluokkaa ja sitä parempi ruokaherne (Hovinen 1990 c).

Pika tuli kauppaan 1986. Se on lajike, joka nosti suomalaislajikkeiden viljelyn Procon kaivamasta kuopasta. Lajikkeen viljely oli laajimmillaan 1990 - luvun alussa, jolloin sen osuus ylitti 60%. Se on siten Kallen jälkeen toinen kotimainen herne, joka on saanut näin laajan suosion. Pika otettiin suositeltavien lajikkeiden luetteloon v. 1988 ja on siinä edelleen (2005).

Pika

Kasvusto - varhaiskasvu tummanvihreä

- kukinnan aloittaminen hyvin aikainen
(43 pv kylvöstä)
- hyvin lyhyt (48 cm)

Lehdet ja varret - lehdykät puuttuvat

- korvakkeet keskikokoiset, aika pitkäliuskaiset, kärjessä selvä piikki; vahalaikkuisuus heikosta keskinkertaiseen; alaosan sahalaita hyvin voimakasta
- kärhet voimakkaat; varren niveliä keskinkertaisesti

Pika

Kukinto ja kukka - tertussa kukkia 2 kpl

- purje valkea, aika korkea; alareuna alastaipunut; kärkilövi pieni, mutta jyrkkä, piikki selvä
- siipi soikea ja sen lövi matala
- verhiön yläliuskat keskikokoiset, kapeat, suorat, teräväkärkiset ja hieman sivulle taipuneet

Palko - keskilyhyt, kapeahko, suora, vihreä; kärki tylppä; siemenaiheita vähän - keskinkertaisesti

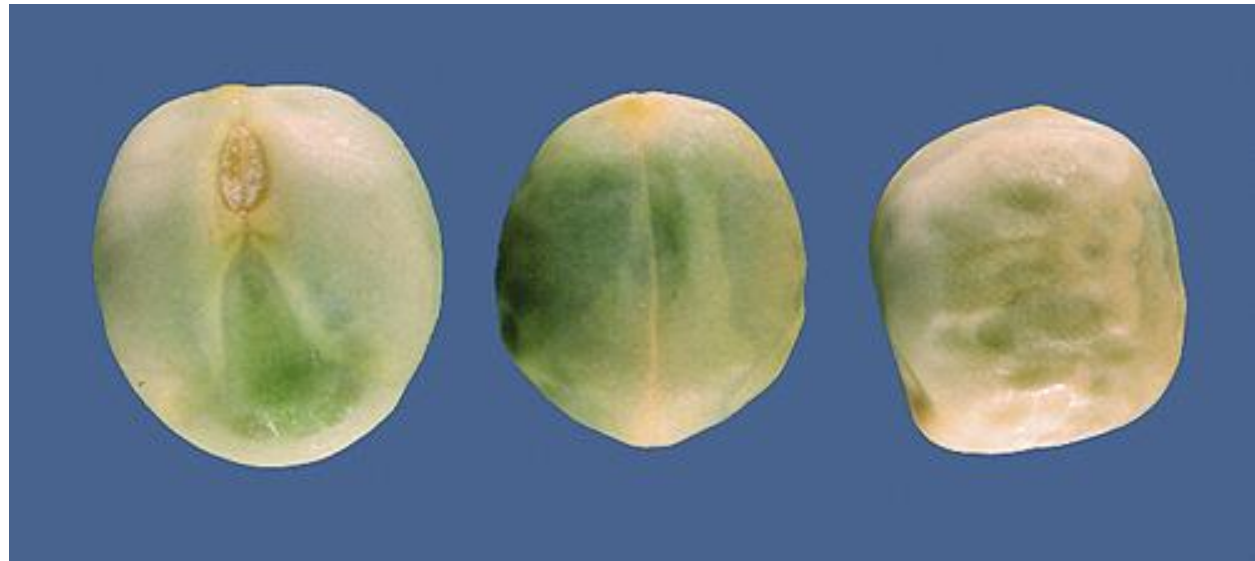
Pika

Siemen - pienehkö, kulmikkaan pyöreä, pintaryppyä usein runsaasti; väri yleensä harmaan vihreä

- siemenarpi kapeahko, hieman painunut, ei kovin pitkä, "kuivan" tuntuinen
- juurukka lyhyt, painunut, kannaltaan keskileveä
- itureikä usein muuta siementä tummempi.

Pienet taimet - alin kalvolehti pieni, liuskat matalat, miltei tasapituiset, tyvi massiivinen

- toinen kalvolehti pieni, tyvi pyöreähkö; sivuliuskat kohtalaisen tasaleveät, jyrkästi kärjessä kapenevat; keskiliuska kapea.

Saara (Jo 1151)

Perustyyppi: Lehdykätön, tylppäpalkoinen, vihreäsiemeninen peltoherne

Saaran vanhemmat ovat samat kuin Tiinan, mutta toisin päin **Hankkijan Tammi x Proco** (Saastamoinen 1996). Perustyyppi on Tiinan kaltainen.

Saara tuli kauppaan 1995. Lajike jäi Tiinan jalkoihin, joten siementarkastuksessakaan lajiketta ei ole liioin näkynyt. Saara otettiin lajikeluetteloon ja rekisteröitiin v. 1995 ja on siinä edelleen (2005).

Tammiston sokeripalko (Ta 024)

Perustyyppi	Lehdykällinen, tylppäpalkoinen, vihreäsiemeninen sokeriherne
Kasvusto	- pitkä (+ 100 cm / Pika)
Lehdet ja varret	- lehdykällinen
Kukinto ja kukka	- valkokukkainen
Palko	- suurimmalla osalla suuri, kuten Englannin miekalla, osalla pieni

Saara

Kasvusto - varhaiskasvu harmaan sinivihreä

- kukinnan aloittaminen keskiaikainen

(+ 3 pv / Pika)

- keskilyhyt (+ 15 cm / Pika)

Lehdet ja varret - lehdykät puuttuvat

- korvakkeet keskikokoiset, liuskat kohtalaisen pitkät, pitkänsoikeat, aika tylppäpäiset, mutta kärjessä selvä piikki, tyveltä poimuiset , muuten sileät; vahalaikkuisuus heikosta

keskivoimakkaaseen; alaosan sahalaita suhteellisen lyhyellä alueella, mutta tasaista, keskisuurta

- kärhet keskivoimakkaat, ruoti liereä, kärhet harallaan;

varren niveliä keskinkertaisesti - vähän (14 kpl)

Saara

Kukinto ja kukka - tertussa kukkia 2 kpl

- purje valkea, leveyteensä nähden korkea; alareuna alastaipunut; kärkilövi pieni, piikki on
- siipi pitkänsoikea, ei lovea
- verhiön yläliuskat pienet, aika tylppäpäiset

Palko - pituudeltaan ja leveydeltään keskinkertainen, tasaleveä tai lievästi kärkeen levenevä ja lievästi vatsapuolelle kaartuva, vaalean vihreä; kärki hyvin tylppä; siemenaiheita keskinkertaisesti

Saara

Siemen - keskikokoinen, pyöreä - pitkänpyöreä, vain vähän litistynyt, sileä, tasaisen harmaanvihreä

- siemenarpi pitkänomainen, kapeahko, muuta siementä hieman ruskehtavampi, usein aika pinnassa
- juurukka lyhyt, kaarevasti kärkeen kapeneva, selvästi erottuva
- itureikä muuta siementä vähän tummempi

Pienet taimet - alin kalvolehti kapea, pieni; tyvi vallitseva, hieman kaartuvareunainen; kärkiliuska selvä, sivuliuskat olemattomat, usein vain pienet ulkonemat

- toinen kalvolehti pienehkö; tyvi vinosti ylöskaartuva, usein pienet sivu-ulkonemat; liuskat syvähalkoiset; sivuliuskat kohtalaisen suoraviivaisesti kärkeen kapenevat; keskiliuska suhteellisen vahva, keskeltä paksuuntunut

Sunna (Jo 1143)

Perustyyppi: Lehdykätön, tylppäpalkoinen, keltasiemeninen peltoherne

Sunna valittiin risteytyksen **Filby x Proco**. Lajikkeen äiti on siten sama lajike kuin Hovi - herneelläkin.

Perustyyppi on lehdykätön, tylppäpalkoinen, keltasiemeninen herne. Sunnan valttina on aikaisuus. Se on Pikaakin vähän aikaisempi.

Sunna tuli kauppaan 1995. Se valtasi siementarkastuksessa kolmannen sijan v. 1996. Viljelylaajuus on kuitenkin jäänyt vähäiseksi. Lajike otettiin luetteloon ja rekisteröitiin v. 1995.

Sunna

Kasvusto - varhaiskasvu kirkkaan vihreä

- kukinnan aloittaminen hyvin aikainen

(- 0 pv / Pika)

- lyhyt (+ 7 cm / Pika)

Lehdet ja varret - lehdykät puuttuvat

- korvakkeet keskikokoiset, kohtalaisen pitkäliuskaiset ja kaartuvasti terävään kärkeen kapenevat; vahalaikkuisuus heikko; alaosan sahalaita runsasta, epätasaista, matalaa

- kärhet voimakkaat; varren niveliä keskinkertaisesti

Sunna

Kukinto ja kukka - tertussa kukkia 2 kpl

- purje valkea, pieni - keskikokoinen, matalahko, poimureunainen; alareuna hieman alastaipunut; kärkilovi pieni, mutta aika jyrkkä, piikki selvä
- siipi pitkänsoikea, lovi loiva tai puuttuu
- verhiön yläliuskat aika suorat, mutta voimakkaasti sivulle harittavat, lyhyehköt - keskipitkät, tasaisesti teräviksi kärjiksi kapenevat

Palko - lyhyehkö - keskinkertainen, kapeahko, tasaleveä, suora, vaalean vihreä; kärki hyvin tylppä; siemenaiheita vähän - keskinkertaisesti

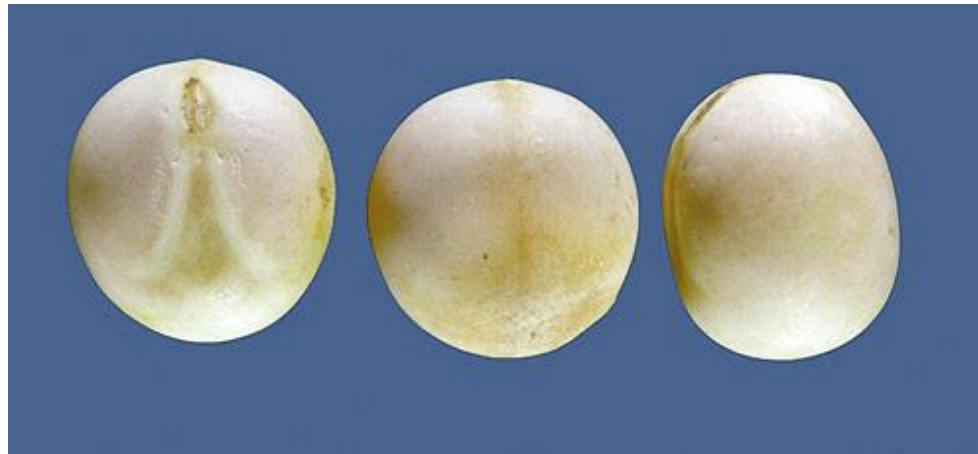
Sunna

Siemen - pienehkö, pyöreä, melkein pituuttaan leveämpi, litteä juurukkasivulta, sileä, laikukkaan vaaleankeltainen

- siemenarpi lyhyehkö, pitkänsoikea, leveydeltään keskinkertainen, rajaus usein epäselvä; yleensä muuta siementä ruskehtavampi
- juurukka keskikokoinen, lyhyehkö, suoraviivaisesti terävään kärkeen kapeneva
- itureikä koholla, muuta siementä vähän tummempi

Pienet taimet - alin kalvolehti keskikokoinen; tyvi pyöreähkö, ruukkumainen; keskiliuska hyvin voimakas, pullistunut, sivuliuskat pienemmät, mutta hyvin erottuvat

- toinen kalvolehti pienehkö; tyvi suora tai hieman yläviisto, sivu-ulkonemat yleisiä, mutta eivät kovin suuria; liuskat syvähalkoisia, sivuliuskat kapean kolmiomaisia, joskin kärki on joskus tylpähkö; keskiliuska kapea, aika tasaleveä, sivuliuskojen pituinen tai vähän pitempi

Tiina (Hja 52005)

Perustyyppi: Lehdykätön, tylppäpalkoinen, vihreäsiemeninen peltoherne

Hankkijan kasvinjalostuslaitoksen viimeinen hernelajike pohjautuu samaan risteytykseen kuin Pika ja Panu (**Proco x Hankkijan Tammi**). Tyyppi on myös sama, lehdykätön, tylppäpalkoinen, vihreäsiemeninen herne.

Tiina tuli kauppaan 1993. Siitä kehittyi nopeasti valtalajike, joka ohitti Pikan siementarkastuksessa jo 1994. Sen osuus viljelyssä oli v.1996 sama kuin Pikan, n. 34% ja seuraavana vuonna Tiina oli valtalajike, osuus n. 38 %. Lajike otettiin suositteluluetteloon v.1994 ja samana vuonna suojattiin ensimmäisenä hernelajikkeena Suomessa jalostajanoikeudesta annetun lain nojalla.

Tiina

Kasvusto - varhaiskasvu kellanvihreä - kirkkaan vihreä

- kukinnan aloittaminen keskiaikainen
(+ 4 pv / Pika)
- keskilyhyt (+ 13 cm / Pika)

Lehdet ja varret - lehdykät puuttuvat

- korvakkeet kooltaan keskinkertaiset, jäykät, sileät, pitkänsoikeat; vahalaikkuisuus keskinkertainen; alaosan sahalaita harvahkoa, terävää, mutta epätasaista, laajalla alueella
- kärhet voimakkaat; varren niveliä keskinkertaisesti

Tiina

Kukinto ja kukka - tertussa kukkia 2 kpl

- purje valkea, kooltaan keskinkertainen, leveä, mutta ei kovin korkea, ryppyreunainen; alareuna suora; kärkilövi pieni, mutta jyrkkä, piikki selvä
- siipi soikea, lövi selvä
- verhiön yläliuskat suorat tai hieman kaartuvat, jyrkästi ja aika tasaisesti kapeutuvat, kohtalaisesti harittavat

Palko - keskilyhyt, leveä, suora tai hieman vatsapuolelle taipunut, vaalean vihreä; kärki tylppä; siemenaiheita keskinkertaisesti

Tiina

Siemen - keskikokoinen-pienehkö, pitkänpyöreä, hieman harteikas; vähän litistynyt juurukkasivulta ja pinta yleensä hyvin sileä, harmaan keskivihreä

- siemenarpi pitkänsoikea, hieman kärkipäähän terävöityvä, keskileveä, muun siemenen värinen ja hieman painunut

- juurukka hyvin selvästi erottuva, keskipitkä, kärkiosa miltei tasaleveä ja tyvestä levenevä

- itureikä selvästi koholla ja muuta siementä hieman tummempi

Pienet taimet - alin kalvolehti pieni, hyvin kapea ja pitkä, sivuliuskat varsin kärjessä ja pienet

- toinen kalvolehti pieni, tyvi suora tai hieman ylössuuntautunut, selvät piikkimäiset sivu-ulkonemat; liuskat hyvin syvähalkoiset; reunaliuskat hyvin kapean kolmiomaisesti terävään kärkeen kapenevat; keskiliuska kapea, reunaliuskojen pituinen

Kirjallisuus

Ahokas, H. 2000. Impacts on Agricultural Development by Constantin Boije, a Missionary and the First Plant Breeder in Finland. ISBN 951-98445-0-3 Helsinki 2000: 27 p.

Asetus siementavaran varustamisesta virallisella todistuksella ja lyijykkeellä. Suomen Asetuskokoelma N:o 371 / 37: 790.

Asetus valio - ja laatusiemenen vaatimuksista. Ibid. N:o 892 / 49: 1297 - 1298.

Brander, A. 1916. Koivikon sokeriherne. Siemenjulkaisu 1916: 61 - 63.

Elomaa, A. 1978. Maatalouden koetoiminnan keskusvaliokunta 1923 - 1956. Maatalouden tutkimuskeskuksen kahdeksan vuosikymmentä 1898 - 1978. Helsinki 1978: 58 - 70.

Hovinen, S. 1982. Hankkijan Hemmo - herne. Hankkijan kasvinjalostuslaitos. Tiedote 6, 1982: 15 p.

- 1983. Hankkijan Heikka - herne. Ibid. 10, 1983: 21p.
- 1984. Hankkijan Tammi, puolilehdetön herne. Ibid. 13, 1984: 16 p
- 1988. Breeding of a protein pea ideotype for Finnish conditions. Selostus: Proteiiniherneen ideotyypin jalostus Suomen olosuhteisiin. Maatal. tiet. Aikak. VOL 60 N:o 1 1988: 1 - 72.
- 1990 a. Helka - herne. Siemenjulkaisu 1990: 90 - 91.
- 1990 b. Panu - herne. Ibid. 1990: 91.
- 1990 c. Pika - herne. Ibid. 1990: 92.
- 1990 d. Hovi - herne. Ibid. 1990: 92 - 93.

Inkilä, O. 1972. Uusi Kiri - herne laskettu markkinoille. Maaseudun tulevaisuus 29.2. -72: 2 p.

- 1975. Jo 6580 - herne (Hertta). MTTK, Jalostuslaitos 28.04.1975: 23 p.

Kasvilajikelautakunta 1994. Kasvinjalostajanoikeuden ja kasvilajikkeiden nimen rekisteröinti. Kasvilajik. laut. Tied. 1994 /1: 3 - 4.

Kivi, E. 1955. Kalleherne. Siemenjulkaisu 1955:119 - 122.

- 1975. Ville - herne. Ibid. 1975: 159 - 160.

Korpinen, E. 1955. Ruokaherneiden aitoudesta. Pellervo 8 /1955: 354 - 355.

Koskenmäki, V.1994. Kasvinjalostus yritystoiminnaksi. Kylvösiemen Nro 1-1994: 15 - 16.

Laki kasvinjalostajanoikeudesta. Suomen Säädoskokoelma N:o 789 / 92: 2141 - 2147.

Laki kasvinjalostuslaitoksesta. Ibid. N:o 1320 / 93: 3491 - 3492.

Laki kasvinjalostustoiminnan edistämisestä. Suomen Asetuskokoelma
N:o 896 / 77: 1711 - 1712.

Laki siemenkauppalain 3 ja 4§: n väliaikaisesta muuttamisesta. Suomen Säädoskokoelma N:o 1344 / 96: 3868.

Laki siementavaran kaupasta. Suomen Asetuskokoelma N: o 669 / 75: 1317 - 1320.

Linkola, O. 1978. Maataloudellisen koetoiminnan alkuvaiheita Suomessa. Maatalouden tutkimuskeskuksen kahdeksan vuosikymmentä 1898 - 1978. Helsinki 1978: 7 - 30.

Maa - ja metsätalousministeriön Tietopalvelukeskus 1996. Tärkeimpien lajikkeiden viljelylaajuudet vuosina 1985, 1988, 1994. Maatilatilastollinen vuosikirja 1996: 106 - 107.

- 1997. Tärkeimpien viljelykasvien lajikkeiden viljelylaajuudet 1988, 1991, 1994 ja 1996 (%). Maatilatilastollinen vuosikirja 1997: 108 - 109.

- 2000. Tärkeimpien viljelykasvien lajikkeiden viljelylaajuudet vuosina 1996 - 1999 (%). Ibid. 2000: 112 - 113.

Maaseudun Tulevaisuus 1983. Heikka - herne ensi askel kotoiseen valkuaiseen. 1983 N:o 44 - 9.

- 1986. Hankkijan herne sai kansainvälisen lajikesuojan. M.T.21.01.1986: 1p.

Maataloushallitus 1955. Tärkeimpien syysvehnä-, syysruis-, ohra-, kaura- ja hernelajikkeiden viljelylaajuus eri osissa maotamme vuonna 1955. Tilasto: 1 - 13.

- 1966. Tärkeimpien vilja - , herne - ja perunalajikkeiden viljelylaajuudet vuonna 1965. Maataloustilastollinen Kuukausikatsaus N:o 2 / 1966: 23 - 27.

Maatalousseurojen keskusliitto 1933. Viljelyskasvien yleislaatuja määrittäminen (standardisoiminen). Maatalousseurojen Keskusliiton Julkaisuja N:o 187: 50 - 54.

Maatilahallituksen päätös tärkeimpien kasvilajien lajikkeista. Suomen Asetuskokoelma N:o 243 / 76: 8041 - 8050.

Maatilahallitus 1977. Tärkeimpien vilja - , herne - ja perunalajikkeiden viljelylaajuudet vuonna 1976. Maataloustilastollinen Kuukausikatsaus N:o 2 / 1977: 56 - 64.

- 1982. Tärkeimpien viljelykasvien lajikkeiden viljelylaajuudet vuonna 1982. Ibid. N:o 12 /1982: 399 - 421.

- 1985. Tärkeimpien viljelykasvien lajikkeiden viljelylaajuudet vuonna 1985. Ibid. N:o 10 / 1985: 324 - 342.

- 1988. Peruna - ja hernelajikkeiden viljelylaajuudet vuosina 1988, 1985, 1982, 1979, 1976 (%). Ibid. Nro 9 / 1988: p.26.

- 1992. Tärkeimpien viljelykasvien lajikkeiden viljelylaajuudet vuosina 1982, 1985, 1988, 1991 (%). Maatilatilastollinen vuosikirja 1991: 115 - 116.

Multamäki, K. 1961. Riitto, uusi ruokahernejaloste. Valt. Maatal. koetoim. Julk. N:o 193: 1 - 10.

- ja Kaseva, A. 1987. Kotimaiset lajikkeet. Maatalouden tutkimuskeskus, Tiedote 11 / 87: 8 p.

Pesola, V. A. 1922. Suomen Kylvösiemen OY: n kasvinjalostuslaitos 1922. Suomen Kylvösiemen OY, Järvenpää. 4 p.

- 1923. Lisiä peltoherneen ja sen viljelymahdollisuuksien tuntemiseen meillä etenkin Järvenpäässä vuosina 1921 ja 1922 suoritettujen vertailevien kokeiden perusteella. Maatalous 16 / 1923: 389 - 414.
- 1929. Herneenviljelyksen puolesta. Maa 5 (1929): 209 - 210.
- 1935 a. Peltoherneen jalostuksesta ja sen tuloksista Maatalouskoelaitoksen kasvinjalostusosastolla. Valt. Maatal. koetoim. Julk. N:o 66: 1 - 60.
- 1935 b. Uusia hernejalosteita, Koiviston herne ja Artturi - herne. Valt. Maatal. koetoim. Tied. N:o 90: 7 p.
- 1936. Tärkeimmät hernelaatumme Maatalouskoelaitoksen kasvinjalostus osaston kenttäkokeiden valossa. Maatalous 4 / 1936: 101 - 104.
- 1938. Kaleva - herne. Valt. Maatal. koetoim. Tied. N:o 147: 12 p.
- 1939. Sinikka, uusi vihreä talousherne. Ibid. N:o 158: 15 p.
- 1940. Eri peltohernelajikkeiden levinneisyydestä maassamme. Maatalous 33 (1940): 18 - 20.
- 1942. Ilo ja Paula, uusia ruokahernelajikkeita. Valt. Maatal. koetoim. Tied. N:o 184: 12 p.
- 1948. Maatalouskoelaitoksen kasvinjalostusosasto 25 - vuotias. Koetoim. ja Käyt. N:o 3, 1948: 4 p.

Saari, J. 1975. Ylläpitojalostus. Siemenjulkaisu 1975: 133 - 138.

Saastamoinen, M. 1992. Sohvi - herne. Maatal. tukimusk. Tiedote 8 / 92: 41 p.

- 1996. Saara - herne. Boreal Tiedote 2 / 96: 7 p., liite.

Sauli, J. O. 1920 a. Iso - Herkkuherne. Siemenjulkaisu 1920: 106 - 107.

- 1920 b. Tavallisimmista viljelykasvilaaduista, niiden ominaisuuksista ja sopivuudesta meillä. Ibid.: 110 - 133.

- 1924. Kasvinjalostuksesta. Suomalainen peltokasviviljelys. Otava 1924: 576 - 581.

- 1925. Laatuselitys kauppaan lasketuista Tammiston jalosteista.

Siemenjulkaisu 1925: 110 - 114.

- 1938. Hankkijan kasvinjalostuslaitoksen alkuvaiheista. Ibid. 1938: 29 - 32.

- 1950. Tammiston kasvijaalosteiden historiikkia. Ibid. 1950: 131 - 135.

Siemenkauppalaki 1993. Suomen Sädöskokoelma N:o 233 / 93: 501 - 505.

Siemenkauppalaki 2000. Ibid. N:o 728 / 2000: 1899 - 1907.

Teräsvuori K. 1915. Ueber in Finnland feldmässig gebaute Erbsenformen. Experimentelle Vererbungsuntersuchungen mit besonderer Berücksichtigung der Anzahl der Samenanlagen und Samen in den Hulsen. Acta Societatis pro Fauna & Flora Fennica 40, N:o 9. Helsinki.

Ulvinen, O. 1972. Tähti-vehnän ja Ville- sekä Kiri-herneiden lajikekuva. Kylvösiemen No 1/72: 19 - 21.

- 1974. Lajikkeen aitouden tarkastus: Peltöherne (*Pisum sativum* L.). Pohjoismainen siementarkastuskäsikirja 10: 64 - 70. (Sama ruotsiksi ja englanniksi).

- 1990. Piirteitä 70 - vuotistaipaleelta. Valtion siementarkastuslaitos 70 vuotta, Helsinki 1990: 7 - 22.

- 1996. Lajikekuvaa tutkimassa. Kylvösiemen 1996 / 2: 28 - 29.

UPOV 1994. Guidelines for the conduct of tests for distinctness, uniformity and stability: Peas (*Pisum sativum* L. sensu lato). UPOV / TG / 7 / 9, 1994-11-04: 59 p., liitteitä.

Valle, O. 1938. Selostus Tammiston uusimmista kauppaan lasketuista jalosteista. Siemenjulkaisu 1938: 118 - 119.

Valtioneuvoston päätös siementavaran varustamisesta virallisella todistuksella ja lyijykkeellä. Suomen Asetuskokoelma N:o 279 / 34: 590.

Valtion siementarkastuslaitoksen toimintakertomukset 1938 / 39 - 1982 / 83.
Maataloushallituksen / Maatilahallituksen tiedonantoja N:o 100 - 407 (välillä).

Valtion siementarkastuslaitos 1.7.1983 - 30.6.1988. Helsinki 1990: 98 p.

Valtion siementarkastuslaitos / Kasvintuotannon tarkastuskeskus
Siementarkastusosasto 1.7.1988 - 30.6.1993. Loimaa 1994: 80 p.

Wirri, T.J. 1920. Herneistä ja niiden jalostuksesta Tammistossa. Siemenjulkaisu 1920: 75 - 82.

- 1921. Uusia kotimaisia kasvitarhahernejalostuksia. Ibid. 1921: 67 - 68.

Kiitokset

Selvitystyöni ei olisi ollut mahdollista ilman KTTK:n Siementarkastusosaston apua. Minulle järjestettiin työskentelytilat ja vapaa mahdollisuus tutustua osaston aitoustarkastusta koskevaan aineistoon. Erityisen kiitollinen olen kenttäkoehenkilökunnalle, jonka avulla oli mahdollisuus osastolla olevan tai muualta saadun aineiston kenttäkokein tarkistaa ja täydentää lajikekuvauksia. Nord-herneen osalta tohtori Hannu Ahokkaan apu on ollut korvaamaton. Professori Erkki Kivi ja tohtori Simo Hovinen ovat lukeneet käsikirjoituksen ja antaneet arvokkaita korjauksia ja täydennysehdotuksia. He ovat myös innostaneet työn julkaisuun. Aineiston tietokonekäsittelyssä olen voinut turvautua Matti Vuohelaisen apuun. Kaikesta tästä esitän parhaat kiitokseni.

